

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет здоров'я, психології, фізичної культури та спорту
Кафедра теорії і методики фізичного виховання і спорту

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Другого магістерського рівня

**МЕТОДИЧНІ ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИХ УМІНЬ
БАСКЕТБОЛІСТІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ**

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»
Освітня програма «Фізична культура і спорт»
Шифр _____

Виконав: студент групи ФКСм – 24-1 Дякун М.А. Дякун

Керівник: канд пед. наук, доцент Чопик Т.В.Чопик

Нормоконтролер Антоніс Д. П.

До захисту допускаю:

В.о. завідувача кафедри теорії і методики

фізичного виховання і спорту Чопик Т.В.Чопик

Дата _____

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 Факультет здоров'я, психології, фізичної культури та спорту
 Кафедра теорії і методики фізичного виховання і спорту
 Рівень вищої освіти магістр
 Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
 Спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»
 Освітня програма «Фізична культура і спорт»

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Завідувач кафедри теорії і методики
 фізичного виховання і спорту

“ ____ ” _____ 202__ р.

З А В Д А Н Н Я

на кваліфікаційну роботу магістра Дякуна Максима Анатолійовича

1. Тема роботи «Методичні принципи розвитку техніко-тактичних умінь баскетболістів на початковому етапі»

керівник роботи Чопик Тетяна Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент затверджені наказом Хмельницького національного університету від “ ____ ” _____ 202__ року № _____.

2. Строк подання студентом роботи на кафедру “ ____ ” _____ 202__ р

3. Вихідні дані кваліфікаційної роботи: Відповідність змісту виконаної роботи. У роботі застосовано діалектичні методи наукового пізнання та спеціальні наукові методи: у розділі 1 застосовано методи вивчення педагогічного досвіду та теоретичного дослідження, контент-аналізу та узагальнення; у розділі 2 – методи емпіричних досліджень, математичні та статистичні методи, порівняльного аналізу, спостереження, бесіда, інтерв'ю, анкетування, методи педагогічних досліджень – з метою виявлення факторів, що впливають на рівень розвитку техніко-тактичних умінь баскетболістів на початковому етапі, які спрямовані на підвищення рівня фізичної підготовленості; у розділі 3 – узагальнення, експеримент..

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Провести аналіз літературних джерел щодо даної проблеми. Визначити рівень техніко-тактичних умінь баскетболістів на початковому етапі. Сформулювати зміст техніко-тактичних умінь баскетболістів на початковому етапі та експериментально перевірити його ефективність. Теоретична значущість дослідження полягає у доповненні загальної теорії підготовки юних спортсменів, зокрема, розвитку техніко-тактичних умінь баскетболістів на початковому етапі.

Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що отримані дані можуть бути використані в тренувальному та змагальному процесі баскетболістів на початковому етапі.

АНОТАЦІЯ

Дякун Максим Анатолійович «**Методичні принципи розвитку техніко-тактичних умінь баскетболістів на початковому етапі**» - Кваліфікаційна робота магістра зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» за освітньо-професійною програмою «Фізична культура і спорт». Хмельницький національний університет. – Хмельницький, 2025.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів.

Об'єкт дослідження - навчально-тренувальний процес юних баскетболістів на початковому етапі підготовки в дитячо-юнацьких спортивних школах (ДЮСШ).

Предмет дослідження - методичні принципи, засоби та умови формування техніко-тактичних умінь юних баскетболістів.

Мета дослідження - розробити та науково обґрунтувати методичні принципи розвитку техніко-тактичних умінь юних баскетболістів на початковому етапі підготовки.

Для вирішення поставлених завдань застосовано діалектичні методи наукового пізнання та спеціальні наукові методи: у розділі 1 застосовано методи вивчення педагогічного досвіду та теоретичного дослідження, контент-аналізу та узагальнення; у розділі 2 – методи емпіричних досліджень, математичні та статистичні методи, порівняльного аналізу, спостереження, бесіда, тестування, анкетування, методи соціологічних досліджень – з метою виявлення факторів, що впливають на рівень розвитку техніко-тактичних умінь баскетболістів на початковому етапі та впроваджено методику розвитку техніко-тактичних умінь баскетболістів на початковому етапі, яка спрямована на підвищення коефіцієнта змагальної діяльності; у розділі 3 – узагальнення, експеримент.

Матеріали дослідження також можуть бути використані при розробці навчального матеріалу та знайти широке застосування у підготовці як юних баскетболістів.

Ключові слова: фізична культура, спорт, література, аналіз, баскетбол.

SUMMARY

Diakun Maksym Anatoliiiovych. «*Methodological Principles of Developing Technical and Tactical Skills of Beginner Basketball Players*» - Master's Qualification Work in specialty 017 «Physical Culture and Sports» within the Educational and Professional Program «Physical Culture and Sports». Khmelnytskyi National University. – Khmelnytskyi, 2025.

The master's qualification work consists of three sections.

Object of the research – the training process of young basketball players at the initial stage of preparation in children's and youth sports schools (CYSS).

Subject of the research – methodological principles, means, and conditions for forming technical and tactical skills of young basketball players.

Purpose of the research – to develop and scientifically substantiate methodological principles for the development of technical and tactical skills of young basketball players at the initial stage of preparation.

To solve the assigned tasks, dialectical methods of scientific cognition and special scientific methods were applied: in Section 1 – methods of studying pedagogical experience and theoretical research, content analysis, and generalization; in Section 2 – empirical research methods, mathematical and statistical methods, comparative analysis, observation, interviews, testing, questionnaires, and sociological research methods aimed at identifying factors influencing the development of technical and tactical skills of beginner basketball players, as well as implementing a methodology for their development aimed at increasing the competitive activity coefficient; in Section 3 – generalization and experiment.

The research materials may also be used in developing educational content and widely applied in the training of young basketball players.

Keywords: physical culture, sport, literature, analysis, basketball.

ЗМІСТ

Вступ	6
Розділ I. Огляд наукової літератури з означеної проблем	
1.1. Теоретичні засади розвитку техніко-тактичних умінь у баскетболі	9
1.2. Вікові та анатомо-фізіологічні передумови формування техніко-тактичних навичок у юних баскетболістів	20
1.3. Методичні підходи до навчання та вдосконалення техніко-тактичних дій у навчально-тренувальному процесі	29
Розділ II. Завдання, методи та організація дослідження	
2.1. Основні завдання дослідження	38
2.2. Методи та інструменти дослідження	39
2.3. Організаційні аспекти проведення педагогічного експерименту	49
Розділ III. Результати дослідження	
3.1. Особливості формування та методика навчання техніко-тактичних дій у юних баскетболістів	51
3.2. Аналіз ефективності застосованої методики	58
Висновки	68
Список використаних джерел	69

ВСТУП

Актуальність теми. Ігрові види спорту відіграють важливу роль у системі фізичного виховання та спорту, оскільки сприяють не лише розвитку основних фізичних та функціональних якостей, а й формуванню соціально значущих особистісних рис. Ігрові види спорту поєднують у собі і рухову активність, і емоційне напруження, постійну зміну ігрових ситуацій, що, у свою чергу, вимагає від «ігровиків» стрімкого прийняття рішень, координації рухових дій та, основне – командного розуміння, тобто, розуміння один одного та взаємодії.

Серед ігрових дисциплін особливе місце займає баскетбол, це спортивна гра, яка поєднує в собі розвиток фізичної витривалості, швидкості, сили, реакцію та мислення. Успішна гра вимагає високого рівня технічної підготовки, стратегічного мислення, вміння швидко змінювати дії відповідно до ситуації та ефективно взаємодіяти з партнерами по команді. «У грі в баскетбол успіх залежить від чіткої тактичної концепції, здатності швидко реагувати та змінювати хід гри, надійного захисту й ефективного, блискавичного переходу в атаку» [1].

Ці якості роблять баскетбол ефективним засобом фізичного і психофізичного розвитку, а також важливою складовою спортивної підготовки. У сучасному спорті, зокрема в ігрових видах, таких як баскетбол, особливе місце займає техніко-тактична підготовка спортсменів всіх рівнів. Вона є фундаментом, на якому будується вся ігрова діяльність. Технічна майстерність передбачає оволодіння базовими прийомами володіння м'ячем, пересуванням, передачами, кидками тощо, тоді як тактична підготовка дозволяє ефективно реалізовувати ці навички у змінних умовах гри, приймати швидкі рішення, адаптуватися до дій суперника та взаємодіяти з партнерами по команді. Під час навчання техніко-тактичним діям важливо раціонально планувати тренувальний процес, поступово розширюючи набір рухових умінь і навичок, які мають значення як у спортивній діяльності, так і в повсякденному житті. По-перше, зміст і складність занять мають відповідати меті підготовки та рівню

засвоєних рухів на початковому етапі тренувань. По-друге, необхідно враховувати вік і фізичні особливості юного спортсмена [3].

Уміння приймати правильні рішення у грі, обирати доцільний спосіб дії, оперативно змінювати свої дії відповідно до ігрової ситуації - все це є результатом цілеспрямованої тактичної підготовки. Успішна реалізація техніко-тактичних дій у грі значною мірою визначає результат команди, адже саме через них проявляється стратегія та стиль гри.

Сучасний баскетбол характеризується високим динамізмом, інтенсивністю ігрових дій, що, у свою чергу, висуває підвищені вимоги не лише до фізичної підготовленості спортсменів, а й до їхнього рівня технічної та тактичної грамотності. Особливо важливим є формування цих компонентів у юному віці, коли закладаються основи спортивної майстерності.

Досвідчені тренери-науковці наголошують, що високий рівень техніко-тактичної підготовки спортсменів ігрових видів спорту є визначальним чинником у досягненні спортивних результатів команди. Тому удосконалення методики навчання технічним і тактичним елементам гри в баскетбол на етапі початкової підготовки є актуальним завданням сучасної педагогіки спорту.

Мета дослідження - розробити та науково обґрунтувати методичні принципи розвитку техніко-тактичних умінь юних баскетболістів на початковому етапі підготовки.

Об'єкт дослідження - павчально-тренувальний процес юних баскетболістів на початковому етапі підготовки в дитячо-юнацьких спортивних школах (ДЮСШ).

Предмет дослідження - методичні принципи, засоби та умови формування техніко-тактичних умінь юних баскетболістів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати науково-методичну літературу з проблеми розвитку техніко-тактичних умінь у баскетболі.
2. Визначити особливості навчально-тренувального процесу юних баскетболістів на початковому етапі підготовки.

3. Розробити методичні принципи навчання техніко-тактичним діям для дітей молодшого шкільного віку.
4. Експериментально перевірити ефективність запропонованої методики розвитку техніко-тактичних умінь баскетболістів.
5. Узагальнити результати дослідження та надати практичні рекомендації для тренерів і педагогів ДЮСШ

РОЗДІЛ I. ОГЛЯД НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ОЗНАЧЕНОЇ ПРОБЛЕМИ

1.1. Теоретичні засади розвитку техніко-тактичних умінь у баскетболі

У своїх працях науковиця Колоскова Н.О. розглядала методичні засади навчання юних баскетболістів технічним прийомам, тактичним діям в нападі і захисті. Вона визначає, що для вдалого засвоєння техніко-тактичних прийомів у юних баскетболістів в навчально-тренувальному процесі потрібно адаптувати засоби які використовуються, враховуючи віковий рівень спортсменів і їх фізичну підготовленість [21].

Мустафа Асаад Муншид Ал-Фартусі у своїх працях аналізував фізичну, техніко-тактичну підготовку кваліфікованих баскетболістів враховуючи функціональне забезпечення спортивної ігрової діяльності. Він підкреслив, що продуктивна або ефективна техніко-тактична підготовка повинна бути взаємопов'язана з розвитком функціональних показників спортсмена (витривалість, сила, швидкість) у циклі навчально-тренувального процесу. погоджуємося з автором, що це важливо, бо навіть, на початкових етапах підготовки юних спортсменів варто враховувати фізичні умови, з яких виходить формування і розвиток техніки виконання вправ і тактичних дій [1].

У своїх дослідженнях Мусієнко А. В., Несен О. О., Цимбалюк Ж. О. наголошують, що зі зростанням класу спортсменів кількість і якість техніко-тактичних взаємодій у команді значно зростає. Що свідчить про те, що методика тренувань на початковому етапі становлення спортсменів повинна враховувати послідовне збільшення обсягу навантажень і складності ігрових дій, пристосованих до віку і рівня підготовки [31].

У статті Комоцька О. і Сушко Р. описують програму спеціалізованих фізичних вправ для передзмагального етапу тренувань, де вони акцентують свою увагу на швидкому переході між ігровими ситуаціями наближеними до змагальних та координаційно-спеціальних навичках. Що у свою чергу, говорить про актуальність теми для баскетболістів на початковому етапі застосування диференційованих методик для різних вікових категорій [23].

У свою чергу, проаналізувавши роботи науковців, можна підкреслити, що техніко-тактична підготовка все ж таки акцентує увагу на вікову і функціональну специфіку, тобто, методика для юних спортсменів початкового рівня має відрізнятись від методики тренувань для дорослих або спортсменів високого класу[14].

Також необхідно поєднувати вплив на техніку виконання, тактичні дії й функціональні показники (швидкість, сила, координація, витривалість) навіть на початковому етапі навчальних тренувань. Важливим є поступове нарощування обсягу навантажень, складності вправ і темпу виконання техніко-тактичних дій, що особливо актуально для груп початкової підготовки в ДЮСШ. Дослідження сучасних тренерів-науковців показують потребу у використанні інформаційних засобів (наприклад, відеоаналіз, спеціалізовані вправиз використанням відео) також для юних спортсменів.

Закордонні науковці [56,60] порівнюють пряме інструктивне навчання (Direct Instruction) юних спортсменів та ігровий (змагальний) тактичний підхід (Tactical Game Approach) у навчально-тренувальному процесі з баскетболу серед школярів. Вони виявили, що експериментальна група, яка використовувала тактичний (змагальний) ігровий підхід, значно покращилася за показниками тактичних дій, виконання технічних прийомів (дриблінг, передача, кидок) та прийнятті рішень та відповідальності, порівняно з групою юних спортсменів, які тренувались по принципу прямого інструктування. Це підкреслює, що на початкових етапах підготовки юних баскетболістів корисно в навчально-тренувальному процесі використовувати фізичні вправи, які більше зосереджуються на тактичній підготовці (ігрові ситуації, комбінації), а не лише повторенні техніки.

У своїх дослідженнях закордонні науковці [58] проаналізували, як зміна фізичних прилад, обладнання, правил гри (зменшення висоти кільця, ближча лінія трьох очок) позначилася на техніко-тактичні дії баскетболістів віком до 13 років. У дослідженні виявили, що зміна правил гри дозволила значно підвищити як швидкість, так і якість техніко-тактичних дій у молодших баскетболістів. Не

можемо не погодитися з науковцями, що це важливий момент на початковому етапі підготовки юних спортсменів, необхідно враховувати вік як у правилах гри, так і в змісті навчально-тренувального процесу.

Дослідження [23,44,59] ряда науковців які у своїх роботах розглядали, як рівень фізичної підготовки спортсменів впливає на ефективність розвитку технічного рівня і тактичних дій в навчанні баскетболу серед молоді. Вони з'ясували, що юні баскетболісти з високим рівнем для свого віку фізичної підготовленості краще реагують на тактичний підхід, тоді як ті юні гравці, які мають нижчий рівень фізичної підготовки на тренувальному процесі краще показують себе при технічному підході виконання вправ. Відповідно, в групах початкової підготовки юних баскетболістів в ДЮСШ слід враховувати фізичні можливості спортсменів при плануванні методики навчально-тренувального процесу, а також необхідно обирати методику яка передбачає розвиток обох сторін тіла, (тобто права і ліва рука) що особливо важливо на початкових етапах, коли формується базова техніка [12].

У роботах науковців [45, 47] розглядається модульна технологія навчання техніко-тактичних дій. Автори виділили структуру: базовий, передзмагальний, змагальний мезоцикли, розробили вправи-модулі, поставили проміжний контроль після кожного модуля.

В українському дослідженні Тетяни Яроцької проаналізовано техніко-тактичні дії серед дівчат 11-13 років при групах початкової підготовки[51] що допомагає врахувати специфіку віку, статі та початкової підготовки.

Отже, методика навчально-тренувального процесу має гуртуватися не тільки на технічне навантаження, а й включати ігрові ситуації та тактичні дії, це, у свою чергу, дає кращий результат, особливо у віці молодших спортсменів. У свою чергу, врахування фізичних можливостей юних спортсменів, рівня їх фізичної підготовки (витривалості, координації, швидкості, сили) допомагає класифікувати методи (технічний чи тактичний підхід). При цьому, біологічний вік, правила та спортивні обладнання можуть бути під лаштовані (наприклад, висота кільця, розмір м'яча) для покращення розвитку техніко-тактичних дій.

Формування у тренера педагогічних умінь, здатних впливати на розвиток особистості, виявляється суттєвим чинником ефективного засвоєння юними спортсменами техніко-тактичних дій у баскетболі. Сучасні освітні теорії акцентують на розвитку індивідуальності, всебічній гармонізації особистості, і тому в центрі навчально-тренувального процесу має бути саме конкретна дитина. Відтак зростає необхідність підготовки таких тренерів, які працюють через довірливе спілкування, партнерську взаємодію і співпрацю, а не лише через директивну інструкцію[67].

Техніко-тактична підготовка у баскетболі розглядається як складова багаторічної системи спортивного вдосконалення. На думку В. Корягіна та Г. Гребінки [24], ефективність ігрової діяльності юних баскетболістів визначається здатністю швидко поєднувати технічні дії з тактичним мисленням, що формується через поетапне навчання та змагальну практику, наголошують, що формування техніко-тактичних умінь на початковому етапі тісно пов'язане з розвитком координаційних здібностей, адже саме вони забезпечують точність і ритм ігрових дій.

Дослідження Т. Яворської показують, що у віці 11-13 років відбувається інтенсивний розвиток базових рухових якостей, тому застосування різноманітних техніко-тактичних вправ має бути спрямоване на підтримку інтересу та залучення дітей до ігрового процесу[51].

Сучасні освітні підходи у спорті наголошують на необхідності особистісно орієнтованого навчання. Як зазначають [51,54], тренер має виступати не лише як інструктор, а як педагог і наставник, який формує у спортсменів здатність до саморозвитку.

За висновками [58,60], ефективно засвоєння техніко-тактичних дій можливе за умови створення довірливих стосунків між тренером і спортсменом, що забезпечує відкриту комунікацію й партнерське навчання. Подібні ідеї підтримують [39], які наголошують на використанні «позитивної педагогіки» в спортивному тренуванні – коли увага зосереджується на розвитку сильних сторін дитини, а не на покаранні за помилки.

У працях [53] та співавторів порівнюються два підходи до навчання: технічний і тактичний. Автори встановили, що тактичний підхід (через ігрові завдання) сприяє кращому розумінню гри та швидшому прийняттю рішень. Подібні результати отримали González-Espinosa та колеги, які довели, що навчання через ігрові ситуації підвищує мотивацію дітей і сприяє комплексному розвитку техніко-тактичного мислення[53,55].

Українські дослідження [23] підтверджують, що для молодших груп ігровиків ДЮСШ доцільно використовувати поєднання аналітичного (технічного) й ігрового (тактичного) методів, поступово збільшуючи складність вправ залежно від рівня підготовленості спортсменів.

Важливим аспектом є формування педагогічних умінь тренера, що впливають на якість навчання закордонні науковці [54,58] зазначають, що сучасний тренер має вміти налаштовувати навчально-тренувальний процес до різних стилів сприйняття запропонованої інформації спортсменами різних класів, тобто. Тренери мають брати до уваги фізіологічний вік гравців.

Українські вчені [30, 47-49] підкреслюють, що головна мета початкового етапу підготовки - не тільки навчити техніці, а й виховати позитивне ставлення до занять спортом, вміння працювати в команді та контролювати свої емоції під час гри.

Аналіз наукових джерел показує, що сучасна методика розвитку техніко-тактичних умінь баскетболістів молодшого шкільного віку повинна базуватися на поєднанні технічного та тактичного навчання через ігрові форми. Необхідно врахувати вікові і психофізичні особливості юних спортсменів із застосуванням педагогічних принципів взаємодії.

У сучасній тренерській практиці ще досить поширеним є авторитарний стиль взаємодії, який. На думку деяких авторів, обмежує самостійність і ініціативу юних спортсменів. Такий підхід, на їх думку, негативно впливає на розвиток особистості й знижує мотивацію до занять спортсмена. Тому дедалі більшої актуальності набуває впровадження демократичної моделі педагогічної

взаємодії, що ґрунтується на партнерстві, довірі та залученні юного спортсмена до процесу навчання.

Педагогічна ж взаємодія у спортивному середовищі полягає в індивідуалізації стосунків між тренером і вихованцями, у створенні умов для гармонійного розвитку кожного спортсмена через спільне вирішення навчальних завдань [56,58]. Така співпраця сприяє формуванню позитивного мікроклімату, відкритої комунікації та довірчих стосунків, що є передумовою успішного засвоєння техніко-тактичних дій у баскетболі.

Одним із найголовніших показників ефективності міжособистісної взаємодії юних спортсменів під час занять є їхня активність, що проявляється у самостійності, ініціативності, комунікабельності, толерантності та доброзичливості [6,44]. Наявність цих якостей забезпечує ефективний обмін досвідом і розвиток командної взаємодії.

Особистісно-орієнтовану взаємодію у навчально-тренувальному процесі доцільно розглядати як стан і як динамічний процес, основними характеристиками якого є емоційна єдність, взаєморозуміння, здатність приймати позицію партнера та діяти у спільному інтересах [19].

З психолого-педагогічного погляду навчально-тренувальна взаємодія у групі розглядається як процес міжособистісної комунікації, що реалізується через спільну діяльність і включає пізнання, обмін інформацією та взаємний вплив учасників [9].

Взаємодія спортсменів у такому середовищі передбачає індивідуалізацію педагогічно доцільних стосунків між тренером і вихованцями, що дозволяє організовувати процес навчання на основі співтворчості та взаємної підтримки [20].

Характерною рисою ефективної взаємодії під час тренувань є обмін знаннями та практичними навичками між учнями, спрямований на пізнання особистості кожного та формування соціально значущих умінь. Провідну роль у цьому процесі відіграє тренер, який організовує діяльність групи та бере

безпосередню участь у навчальному процесі, створюючи умови для активної участі та розвитку ініціативності спортсменів [19,58].

Важливим показником успішної взаємодії є активність юних баскетболістів, що проявляється у самостійності, комунікабельності, толерантності та здатності до співпраці. Наявність цих особистісних якостей сприяє ефективному засвоєнню техніко-тактичних дій, розвитку командної взаємодії та створенню позитивного мікроклімату у групі [56,60].

Готовність тренера до ефективної взаємодії з підопічними відображає педагогічну компетентність і загальнокультурний рівень освіти, що полягає у здатності сприяти розвитку мислення та самостійності гравців на новому якісному рівні [2; 3]. У свою чергу, готовність юних спортсменів до освоєння педагогічних умінь розглядається як цілісна характеристика особистості, яка включає мотиваційно-ціннісне ставлення до діяльності, соціально значущі риси характеру, необхідний багаж знань і практичних умінь, а також досвід їх застосування в реальних умовах [33].

Процес формування педагогічних умінь у навчанні техніко-тактичним діям у баскетболі спирається на загальні педагогічні принципи, які відображають закономірності навчально-виховного процесу та є обов'язковими для дотримання при вирішенні освітніх і виховних завдань [5]. Використання таких принципів забезпечує ефективну організацію занять, розвиток особистості спортсменів та підвищення результативності їх навчально-тренувальної діяльності.

Ситуації взаємонавчання стимулюють розвиток у «малих вчителів» здатності враховувати та розуміти позицію іншої людини, проте це відбувається не автоматично, а потребує цілеспрямованого втручання дорослого наставника. У класичній ситуації навчання перевагу має дорослий вчитель, який завдяки більшому обсягу знань і досвіду здатний передати інформацію доступно та цікаво, адаптуючи її до індивідуальних особливостей учня і надаючи достатній рівень самостійності [41,47].

Розвиток рефлексивних умінь, здатності «стати на місце учня», у «малих вчителів» поки що менш сформований. Однак робота у цій ролі сприяє поступовому формуванню таких навичок. Водночас школяр потребує своєчасної підтримки саме на етапі засвоєння нового матеріалу, оскільки здатність до рефлексії та педагогічного мислення у нього ще розвивається [45,52].

Ця проблема часто вступає у протиріччя з моделлю взаємин, прийнятою у сім'ї та соціальному оточенні дитини. Діти з різних соціальних верств по-різному реагують на оцінні зауваження, у тому числі й від однолітків [59]. Діти з соціально благополучних сімей зазвичай сприймають оцінку як зворотний зв'язок для вдосконалення взаємодії, тоді як діти з соціально неблагополучних сімей часто трактують таку оцінку як покарання. Вони можуть визнавати право дорослого вчителя робити зауваження, але не визнають такого права за однолітком [24,57].

Сучасні дослідження свідчать, що взаємонавчання є доступним і корисним методом навчання, за умови належного керівництва з боку дорослого наставника та врахування особливостей соціального і психологічного розвитку дітей [56,63].

До складу методики входять активні форми роботи, серед яких: практичні завдання, спеціальні вправи, домашні завдання та самоосвіта. У комплексі ці заходи сприяють поступовому формуванню педагогічних умінь у дітей молодшого шкільного віку на початкових етапах підготовки [34,39].

У свій час, технологія взаємонавчання передбачає розвиток таких спортивно-педагогічних компетенцій:

гностичні – правильна постановка завдань навчально-тренувальних занять, підбір підходящих засобів і методів, підведення підсумків;

аналітичні – оцінка та розуміння умов та особливостей навчально-тренувального процесу;

прогностичні – передбачення прогнозованих результатів спортивної діяльності;

комунікативні – вміння розумно донести інформацію різним віковим групам;

конструктивні – поглиблення інтелектуальних вмінь для самостійного прийняття рішень [54].

Оволодіння цією технологією забезпечує високий рівень техніко-тактичної підготовки юних баскетболістів, що є важливим для подальшого розвитку на етапах багаторічної спортивної підготовки.

Дослідження також показало, що у тренерів часто домінує авторитарний стиль навчання, що проявляється у придушенні самостійності та ініціативності дітей, а також у застосуванні функціонально-ділового та дисциплінарного підходу до організації тренувального процесу [7,10].

Науковці-практики для формування спортивно-педагогічних умінь у юних баскетболістів акцентують увагу на комплексі методик, що поєднує в собі теоретичну підготовку юних спортсменів та практичні вправи в навчально-тренувальному процесі. Основні напрями роботи тренерів-наставників включають:

- розвиток творчого підходу, даний напрям спрямовано на те, що юні гравці отримують завдання запропонувати варіанти тренувальної фізичної вправи для їх напарників, «маленький тренер» сам обирає фізичні вправи та способи виконання дій, і оцінює результати власної діяльності;
- формування допоміжного ставлення – юні баскетболісти допомагають гравцю підправити техніку кидка чи ведення м'яча, пояснюючи послідовність дій, це допомагає згуртувати команду, покращити командний дух та формує розуміння один до одного;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей, тренер підбирає фізичні вправи з різним рівнем складності та інтенсивності, що дозволяють кожному маленькому спортсмену працювати «в зоні найближчого розвитку»;
- розвиток педагогічних і комунікативних умінь юних спортсменів, для формування і розвитку даних вмінь, використовується вправа «міні-тренер» - юні спортсмени під керівництвом тренера пояснюють іншим спортсменам технічні дії та тактичні прийоми, дають поради, підводять підсумки;

- оцінка результатів, для визначення результатів використовується карта взаємодії, де фіксуються показники активності, ініціативності, точності пояснень та вміння мотивувати товариша по команді

- підтримка професійного розвитку юних спортсменів і тренера, в даному кейсі проводяться короткі обговорення після тренування, де юні спортсмени аналізують власну діяльність та дають оцінки один одному.

При використанні даних методів необхідно поступово збільшувати складність спортивно-педагогічних завдань, включати роботу з груповими тактичними схемами та частіше організовувати міні-ігрові ситуації наближених до змагальних. Запровадження даних методик дозволяє підвищити рівень техніко-тактичної підготовки юних баскетболістів; сформувати у юних спортсменів соціально-значущі якості, комунікативні та аналітичні уміння; створити умови для ефективного результативного взаємонавчання та особистісно-орієнтованої взаємодії на тренуванні.

Для формування спортивно-педагогічної компетентності ефективним є перегляд (відеоаналіз) власних тренувань і матчів, де юні гравці оцінюють сильні та слабкі сторони технічних дій і тактичних навичок. Ведення щоденника тренувань, у якому записуються успішно виконані вправи та труднощі, це, у свою чергу, сприяє розвитку самоконтролю. Ознайомлення з онлайн-ресурсами, дає можливість юним спортсменам опановувати нові техніко-тактичні прийоми та застосовувати їх на тренуванні. Проведення розминки або заминки на тренування у ролі «тренера», коли юні баскетболісти демонструють фізичні вправи, це формує у них здатність ставити завдання та аналізувати результати, брати відповідальність на себе.

Активне залучення юних баскетболістів до навчально-тренувального процесу, формує відповідальність за власний розвиток та сприяє ефективному засвоєнню спортивно-педагогічних умінь, необхідних для взаємонавчання і подальшого прогресу на етапах багаторічної підготовки в баскетболі.

Третій етап розвитку спортивно-педагогічної діяльності баскетболістів характеризується усвідомленим і систематичним зверненням до самоосвіти, що

проявляється у прагненні юних спортсменів самостійно вдосконалювати техніко-тактичні вміння. Уже з молодшого віку баскетболісти вчать планувати власну фізичну підготовку, аналізувати та оцінювати результати навчально-тренувального процесу, що, в свою чергу, сприяє формуванню відповідальності, самодисципліни та здатності до саморозвитку [45,49,53].

На думку В. В. Серікова, поділ спортсменів за рівнями освітньої активності допомагає тренерам визначати ефективні методичні засоби й педагогічні умови, що сприяють перетворенню самоосвіти на потужний чинник розвитку техніко-тактичних умінь і загального професійного становлення юного баскетболіста [38].

Активне залучення юних баскетболістів до самоосвітньої діяльності можливе лише за наявності продуманої системи стимулів, що формують мотивацію до пізнання та самовдосконалення. У спортивному середовищі такими стимулами можуть виступати різноманітні фактори від зовнішніх умов до внутрішніх прагнень спортсмена. У контексті баскетболу провідним мотиватором виступає бажання досягти високого рівня технічної та тактичної майстерності, вдосконалити власну гру та перевершити попередні результати [8, 9, 30, 34].

Система педагогічних стимулів охоплює методи й засоби, спрямовані на розвиток пізнавальної активності та самостійності юних спортсменів. До таких стимулів належать створення позитивного емоційного клімату в команді, формування колективної зацікавленості у результатах, справедливе оцінювання індивідуальних досягнень, а також орієнтація на перспективу подальшого розвитку [9, 22]. Сучасний навчально-тренувальний процес у баскетболі вимагає високої результативності, тому провідним мотивом діяльності тренера та спортсмена є прагнення досягти успіху через удосконалення техніко-тактичних умінь і стратегічного мислення.

Мотиваційна сфера юного баскетболіста формується під впливом потреб у новизні, самореалізації, командній взаємодії, глибокому оволодінні ігровими елементами та розвитку самодисципліни [10]. Для підвищення ефективності

навчально-тренувального процесу доцільним є використання педагогічних технологій, побудованих на принципах поетапного формування умінь і розвитку пізнавальної активності [35]. Основна ідея такої методики полягає у тому, що засвоєння теоретичних знань стає основою розвитку інтелектуальних і практичних здібностей спортсменів, а також сприяє свідомому застосуванню техніко-тактичних прийомів у грі [21].

Отже, ефективний розвиток техніко-тактичних умінь на початковому етапі підготовки можливий лише за умови поєднання теоретичної обізнаності, мотиваційних стимулів і практичної діяльності, спрямованої на вдосконалення мислення, координації та тактичного бачення гри.

Теоретичні засади розвитку техніко-тактичних умінь передбачають поетапне формування знань, навичок і способів дії спортсменів. У процесі підготовки юних баскетболістів умовно можна виокремити основні етапи:

По-перше, це створення навчальної ситуації, з якою юний спортсмен знайомиться під керівництвом тренера, усвідомлюючи її зміст і завдання. На цьому етапі відбувається орієнтація в ігрових(змагальних) умовах, аналіз їх компонентів і визначення мети діяльності. По-друге, передбачається пошук і засвоєння різних способів розв'язання поставленої спортивної задачі, зокрема опанування прийомів технічного виконання та тактичних рішень, що відповідають конкретній ігровій ситуації. По-третє, встановлення взаємозв'язків між технічними діями та тактичними рішеннями, узагальнюються й фіксуються у вигляді ігрових комбінацій, які допомагають глибше усвідомити структуру дій. По-четверте, цей етап спрямований на вибір і закріплення найбільш ефективних способів виконання рухових завдань, оптимізацію умов для досягнення запланованого результату та переведення знань у стійкі практичні навички.

Такий покроковий підхід забезпечує єдність між теоретичними знанням і практичними вмінням, та поведінковими проявами в грі юних баскетболістів. Теоретичні знання виступають основою розуміння сутності техніко-тактичних дій, тоді як практичне формування умінь спирається на загальні закономірності оволодіння руховими навичками. Вибір конкретних методичних прийомів

залежить від індивідуальних особливостей спортсменів і специфіки баскетболу як виду спортивно-ігрової діяльності [32].

1.2 Вікові та анатомо-фізіологічні передумови формування техніко-тактичних навичок у юних баскетболістів

Успішність процесу навчання техніко-тактичним діям у баскетболі значною мірою визначається із врахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей молодшого шкільного віку. Саме у віці 10-11 років спостерігається інтенсивний стрибок розвитку фізичних і рухових якостей – швидкості, координації, спритності, сили та витривалості, що створює сприятливі передумови для формування та розвитку базових технічних навичок і елементів тактичного мислення [32; 35].

У цьому віковому періоді 10-11 років, нервова система дітей характеризується високою збудливістю та пластичністю, завдяки чому юні спортсмени елементарно опановують нові рухові дії, жваво реагують на зміну ігрових ситуацій та здатні до ефективного формування умовних рефлексів. Водночас, поруч із цим, для підтримання високого рівня працездатності їм необхідне часте переключення уваги, емоційне забарвлення занять і різноманітність навчально-тренувальних вправ, що допомагає запобігти перевтомі й зниженню інтересу до занять баскетболом.

З точки зору психології, діти 10-11 років мають підвищену пізнавальною активністю, прагнуть бути самостійні, ініціативні. Ці особливості сприяють розвитку вольових якостей, колективізму, відповідальності за результати спільної діяльності, що має неабияке значення у командних видах спорту. Тому у навчально-тренувальному процесі тренеру, насамперед, необхідно поєднувати поставлені завдання з ігровими ситуаціями, як можна частіше створювати умови для прояву їх самостійності в прийнятті рішення, формувати у юних спортсменів стійку мотивацію до занять баскетболом.

Урахування вищезазначених особливостей дає тренеру змогу ефективніше організувати навчально-тренувальний процес, активізувати розвиток фізичних якостей і підвищити мотивацію до занять баскетболом. Для цього, доцільно,

впроваджувати сучасні спортивно-педагогічні підходи, які базуються на свідомості, самостійності та пошуковій діяльності юних спортсменів.

Проблемно-пошуковий метод у тренуванні юних баскетболістів ґрунтується на здобутті нових навиків через розв'язання практичних завдань у створених тренером проблемних ситуаціях в навчально-тренувальному процесі. Основна мета цього підходу полягає не лише в засвоєнні певних технічних вмінь, а у свідомому їх виборі та раціональному застосуванні залежно від ігрових умов [36].

У межах такого підходу, в навчально-тренувальний процес необхідно як можна більше вводити ігрові вправи, які моделюють змінні ситуації на майданчику. Це змушує юних спортсменів мислити, формує здатність швидко приймати рішення, брати на себе відповідальність й підвищує рівень активності під час тренувань [33, 36].

Організація навчально-тренувальної діяльності вимагає від тренера забезпечення активності процесу, розуміння юними спортсменами своїх рухових дій, систематичності та міцності для засвоєння спортсменами техніко-тактичних умінь. Формування навичок спортивно-ігрової діяльності, не лише сприяє формуванню та розвитку техніко-тактичних дій, але й виховує у юних спортсменів морально-вольові якості, формує самостійність, відповідальність і здатність до самоконтролю. Саме тому, на нашу думку, методика розвитку техніко-тактичних умінь має ґрунтуватися на гуманістичних принципах педагогіки і психології, які передбачають особистісно орієнтований підхід до кожного юного баскетболіста [37].

Тренер розглядає спортсмена не як об'єкт навчального-тренувального впливу, а як активного суб'єкта творчої спортивної діяльності, який самостійно шукає шляхи рішення проблемних ситуацій, оцінює власні дії та прагне до самореалізації. Застосування принципів і методів, спрямованих на розвиток техніко-тактичних умінь, сприяє більш якісному та швидкому оволодінню основами гри в баскетбол, а також забезпечує гармонійний розвиток особистості спортсмена, його інтелектуальної та емоційно-вольової сфери [34].

Розвиток опорно-рухового апарату в дітей 10-11 років відбувається нерівномірно, зокрема, процес окостеніння скелета має поступовий характер. Цю особливість тренеру необхідно враховувати під час організації навчально-тренувального процесу, особливо у видах, що потребують високих координаційних та силових навантажень [31].

У процесі росту дитячий організм зазнає постійних змін, які залежать як від внутрішніх біологічних чинників, так і від зовнішніх умов, серед яких провідну роль відіграє спортивне тренування. Фізичний стан юного спортсмена формується поетапно: різні системи організму – кісткова, м'язова, серцево-судинна, нервова – розвиваються не одночасно, а з певним випередженням або відставанням, відповідно до закономірностей біологічного дозрівання [9].

Ефективність тренувального впливу значною мірою визначається тим, на який період природного росту організму юного спортсмена він припадає. Якщо розвиток певних фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості, спритності) збігається з фазою їхнього природного інтенсивного зростання, педагогічний ефект занять є значно вищим, ніж у періоди уповільненого розвитку [30]. Саме на цьому принципі базується «теорія сенситивних (критичних) періодів», згідно з якою, найбільш доцільно тренеру зосереджувати навчально-тренувальні зусилля у віковій проміжці, коли природний ріст і дозрівання психічних, рухових та фізіологічних якостей юних спортсменів відбувається найінтенсивніше [34].

У процесі онтогенезу людський організм проходить низку закономірних «морфологічних, біохімічних і функціональних перетворень, які відображають поступове вдосконалення його структур і систем. У межах індивідуального розвитку ключовими поняттями є *ріст* і *розвиток*. Під ростом розуміють поступове збільшення маси та розмірів тіла, що відбувається внаслідок переважання процесів утворення нових клітин і тканин над процесами їх розпаду. *Розвиток* же охоплює якісні зміни організму, які формуються на основі накопичення кількісних характеристик і відображають удосконалення функцій, структури та взаємодії органів і систем» [26].

Під час відбору дітей до занять спортивними іграми, зокрема баскетболом, доцільно звернути увагу та враховувати основні показники фізичного розвитку: довжину та масу тіла, розмах рук, довжину кінцівок, розміри кисті та стопи, обхват грудної клітки, стегна й гомілки, а також «співвідношення м'язової та кісткової маси» [27]. Особливий інтерес для баскетболу становлять діти з порівняно високими антропометричними показниками, адже саме вони мають природні передумови для ефективного оволодіння техніко-тактичними елементами гри. Проте відбір повинен базуватися не лише на фізичних параметрах, а й на оцінюванні координаційних здібностей, мислення та інтересу до спортивної діяльності.

Під час відбору дітей до занять баскетболом, важливим завданням тренера є вивчення їхніх антропометричних показників, насамперед, довжини тіла [29]. Високорослі діти мають природні переваги в баскетболі, тому роль тренера полягає не лише у виявленні таких кандидатів, але й у прогнозуванні подальшого фізичного розвитку юних спортсменів. Проблема прогнозування росту є ключовою складовою спортивної орієнтації та спеціалізації. Для цього використовуються комплексні дані, дивляться на зріст і статуру батьків, враховується маса тіла при народженні, темпи росту в ранньому дитинстві, тобто, 4-7 років, слід звертати увагу на інтенсивність росту в перехідному віці- 9-11 років у хлопчиків, та 10-12 у дівчат, а також на ступінь кісткової зрілості [35].

У молодшому шкільному віці в організмі дитини відбуваються значні морфофункціональні зміни. «Спостерігається активний розвиток центральної нервової системи, зокрема структурне вдосконалення головного мозку та формування міжпівкульних взаємозв'язків. Переважання функцій лівої півкулі у цьому віці сприяє розвитку вербально-логічного мислення, формуванню довільної регуляції психічних процесів, здатності до аналізу й усвідомлення власних дій» [36,49].

Пам'ять дітей цього віку характеризується значним потенціалом, проте ще не сформованими механізмами самоконтролю й самоперевірки. Тому під час

навчально-тренувальних занять тренеру необхідно активно розвивати довільну увагу, вольові зусилля та здатність до концентрації. Найкраще діти цього віку запам'ятовують яскравий, емоційно забарвлений і точний матеріал [14, 26]. Саме тому, на нашу думку, ефективне навчання в баскетболі має спиратися на ігрові форми тренування, позитивну мотивацію та послідовне формування навичок самоконтролю [4, 20].

Знаючи та враховуючи великий потенціал пізнавальних можливостей юних баскетболістів, тренеру важливо приділяти увагу розвитку педагогічних і самоосвітніх умінь, формуванню навичок організації власної діяльності, умінню планувати та оцінювати результати тренувань [29, 30, 34].

Юні гравці цього віку різняться емоційністю, довірливістю, схильністю до наслідування, що, також створює сприятливі умови для виховання моральних якостей, формування командного духу й позитивних моделей соціальної взаємодії [18, 24, 32]. Саме тому, тренеру необхідно врахувати, що навчально-тренувальна діяльність мають не лише розвивати фізичні якості, а й виконувати виховну функцію (давати дітям власний приклад), формуючи в юних баскетболістів уміння співпрацювати, взаємопідтримувати та брати на себе в спортивному колективі відповідальність.

У молодшому шкільному віці також відбувається становлення системи соціальних взаємин дитини, дитина вчиться спілкуватися як з дорослими, так і з однолітками. Саме в цей період формуються власна самооцінка, ставлення до себе й до навколишнього світу [10].

Вікові етапи, на яких відбуваються істотні зміни в розвитку організму, мають особливе значення для організації ефективного навчально-тренувального процесу. Науковці підкреслюють, що кожен період дитинства характеризується підвищеною чутливістю до певних видів педагогічного впливу. Так, В. Сухомлинський наголошував, що педагогічна майстерність полягає у вмінні «знайти той час, коли навчання і розвиток збігаються у своїх природних можливостях». Аналогічну думку висловлював і американський психолог Дж.

Брунер, зазначаючи, що ефективність навчання зумовлюється врахуванням «сенситивних періодів» розвитку окремих здібностей [40].

Психолого-педагогічні дослідження О. Власенко, І. Бех, свідчать, що у дітей у віці 9-11 років з'являються найбільш сприятливі умови для засвоєння складних фізичних вправ, рухових дій і технічних елементів спортивних ігор. Науковці наголошують, що в саме в цей період активно розвивається система рівноваги дитини, координація рухів. Наприклад, саме у цей час діти найшвидше опановують катання на ковзанах, велосипедах або основи командних ігор, зокрема баскетболу. Фізичні вміння та рухові навички, опановані в цей віковий проміжок, залишаються константними протягом тривалого часу [38].

Дослідження українських і зарубіжних фахівців І. Рибалко, Т. Круцевич, С. Gallahue, D. Lidor доводять, що у юних баскетболістів цього віку показники розвитку рухових якостей відзначаються значною варіативністю. Найінтенсивніші зміни спостерігаються у віці 8-11 років, особливо у хлопчиків. Проте, як наголошують науковці, низькі результати частини гравців цього віку у спортивних вправах часто пов'язані не лише з недостатнім рівнем фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості, спритності, гнучкості), а й із нерозвиненою технікою рухів та відсутністю усвідомленості під час виконання дій [18, 19, 22,57,59].

Науково обґрунтований підхід до навчально-тренувального процесу та розвитку рухових здібностей юних спортсменів передбачає диференційований добір засобів і методів навчання, що враховує індивідуальні та вікові особливості дітей. Це дозволяє уточнювати зміст навчальних програм у спортивних школах, раціонально дозувати фізичні та теоретичні навантаження, формуючи міцну базу для подальшої техніко-тактичної підготовки в баскетболі [39,40].

Таким чином, врахування тренером вікових сенситивних періодів розвитку дитини є ключовим для ефективного формування та розвитку техніко-тактичних умінь у баскетболі. У віці 9-11 років юні баскетболісти здатні швидко засвоювати складні рухові навички та розвивати координацію, силу, швидкість і витривалість, при умові, якщо навчально-тренувальний процес організований з

урахуванням індивідуальних особливостей і рівня фізичного розвитку кожного спортсмена. Такий підхід дозволяє максимально активізувати пізнавальну і рухову діяльність дітей, формує основи самоконтролю, усвідомленості дій та підвищує ефективність техніко-тактичної підготовки, створюючи міцну базу для подальшого спортивного розвитку.

Дослідники, зокрема українська педагогиня О.І. Котляревська, підкреслює, «що при організації навчально-тренувальної роботи важливо враховувати вікові періоди, особливо сприятливі для розвитку рухових якостей. Саме в ці періоди цілеспрямовані фізичні вправи дають найбільшу користь, помітний ефект, що дозволяє тренеру ефективно планувати макроцикли для теоретичної підготовки юних гравців та розвитку фізичних рухових здібностей, а також методично правильно організовувати процес навчання на тренуваннях [25, 44].

Сучасні програми спортивної підготовки в дитячо-юнацьких спортивних школах передбачають і приділяють значну увагу розвитку рухових фізичних здібностей юних спортсменів. Кожен етап, присвячений розвитку та вдосконаленню рухових умінь і практичних навичок, містить матеріал для розвитку фізичних якостей, проте недостатньо уваги приділено формуванню та розвитку педагогічних умінь та теоретичній підготовці юних спортсменів. Ефективність навчально-тренувальної роботи, спрямованої на розвиток техніко-тактичних умінь, значною мірою залежить від методики та організації педагогічного процесу, а також від індивідуальних особливостей гравців [2].

Вдале поєднання навчання двосторонній грі з формуванням педагогічних умінь юних баскетболістів під час спортивних тренувань, є однією з головних характеристик якісно організованого педагогічного процесу [3]. Готте і Бакер також наголошують, що молодший шкільний вік є сприятливим періодом для розвитку як рухових, фізичних так і розумових здібностей спортсменів цього віку. У цей час юні спортсмени продовжують оволодівати базовими руховими навичками, включаючи техніку баскетболу та основних видів спорту. «Контроль і оцінювання на заняттях спрямовані на стимулювання прагнення учнів до самовдосконалення, активності та саморозвитку» [59].

Формування більш складної техніки у спортивних іграх базується на рухових уміннях, набутих юними баскетболістами на початковому рівні. У віці 10-11 років навчання техніко-тактичним прийомам у баскетболі тісно пов'язане з розвитком фізичних якостей та координаційних здібностей, які, необхідно тренеру формувати системно та комплексно, органічно поєднуючи їх із загальною фізичною підготовкою та ігровими моментами [19].

«Формування рухових умінь у юних спортсменів доцільно поєднувати з розвитком швидкісних, швидкісно-силових якостей, витривалості та гнучкості. Теоретичні відомості, знання слід передавати одночасно з практичним освоєнням конкретних рухових дій, удосконаленням рухових здібностей, а також формуванням умінь самостійно планувати фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність» [34,41].

У молодшому шкільному віці у юних спортсменів спостерігається виражене позамежне гальмування під впливом сильних або монотонних подразників. Тому під час фізкультурно-спортивних занять не рекомендується довге і одноманітне виконання рухових дій. Ефективніше, в цьому віці подавати фізичні вправи в ігровій формі, де діти чергують ролі «спортсмена» та «тренера», що сприяє активізації уваги та розвитку педагогічних умінь [27].

Висока пластичність нервової системи, збудливість і реактивність молодших спортсменів забезпечують швидке та якісне засвоєння фізичних вправ та рухових навичок. Спортсмени цього віку проявляють особливу зацікавленість до ігор, де вони виконують роль «тренера» або «вихователя», що є ефективним засобом формування педагогічних умінь [35].

Для хлопчиків молодшого шкільного віку рекомендовано виконання фізичних вправ, що розвивають статичну, динамічну і загальну витривалість, гнучкість та рівновагу. Показники функціональних можливостей організму юних баскетболістів є основними критеріями при підборі фізичних навантажень, та методів тренування [49].

Особливістю дев'ятирічних хлопчиків є підвищена потреба допомагати іншим, тоді як дівчатка цього віку проявляють більшу кмітливість і

цілеспрямованість. Хлопці швидше адаптуються до нових умов, ефективно знаходять рішення в складних ситуаціях та краще контролюють страх і тривогу [36].

Аналіз наукових джерел закордонних та українських науковців щодо формування педагогічних умінь у юних баскетболістів показав необхідність системної розробки педагогічних основ, визначення принципів і умов формування педагогічних умінь, та особливостей організації навчально-тренувального процесу [1, 3, 5].

Аналіз наукових джерел та практичних аспектів фізичного виховання і спортивної підготовки юних спортсменів показує, що ефективний розвиток рухових здібностей у дітей дев'яти-одинадцяти років можливий лише за умови комплексного підходу. Тренеру важливо поєднувати формування техніко-тактичних навичок юних баскетболістів з розвитком швидкісних, силових, витривалісних та координаційних якостей. На нашу думку, особлива увага повинна приділятися педагогічним умінням гравців, адже ігрові форми навчання, чергування ролей «спортсмена» та «тренера», а також активне включення спортсменів у процес організації та контролю спортивних занять сприяють розвитку самостійності, відповідальності та здатності до самоконтролю.

Періоди чутливого розвитку, зокрема 9-11 років, є досить важливими для закріплення базових рухових навичок і формування стійких фізичних якостей. Недостатній розвиток фізичних здібностей або відсутність системного навчально-тренувального процесу може знижувати ефективність спортивного навчання та відтермінувати досягнення високих результатів у спортивних змаганнях.

Таким чином, для досягнення оптимальних результатів у фізичному вихованні та спортивній підготовці молодших баскетболістів необхідно дотримуватися принципів диференційованого підбору спортивних навантажень, інтеграції теоретичного навчання з практичними вправами, а також активного формування педагогічних умінь дітей. Такий підхід дозволяє забезпечити

гармонійний фізичний, розумовий та соціальний розвиток юних баскетболістів, підготувати їх до подальшого навчання та занять спортом.

1.3. Методичні підходи до навчання та вдосконалення техніко-тактичних дій у навчально-тренувальному процесі

Етап початкової підготовки припадає на молодший шкільний вік, коли особлива увага приділяється розвитку у дітей активної життєвої позиції та позитивного ставлення до занять фізичною культурою та спортом. До завершення цього етапу юні спортсмени, зазвичай, проявляють зацікавленість у заняттях обраним видом спорту [22,54]. Важливе місце у навчально-тренувальному процесі займає ігрова діяльність, яка сприяє розвитку мотивації та формування базових рухових навичок [16].

Навчання техніки виконання фізичних вправ має бути пристосовані до вікових можливостей юних спортсменів, стимулювати їх фізичний і психічний розвиток, а також, обов'язково носити виховний характер [30]. У цьому контексті взаємозв'язок педагогіки та фізичної культури набуває все більшого значення, стаючи необхідною складовою ефективного тренувального процесу [24].

Науковці стверджують, що тренер, працюючи з юними спортсменами, має орієнтуватися не лише на кінцевий результат, а й на процес формування та розвитку особистісних якостей юних спортсменів. Професійна спортивно-педагогічна установка допомагає формуванню та розвитку у юних спортсменів відповідальності, самостійності [18].

Проаналізувавши дослідження українських тренерів-науковців [23, 31, 44] можна засвідчити, що досягнення високих спортивних результатів потребує методично правильного підходу до побудови навчально-тренувального процесу, який націлений на врахування індивідуальних властивостей юних спортсменів. На етапі початкової підготовки юні баскетболісти поступово оволодівають біодинамічною структурою рухових навичок у режимі, наближеному до майбутньої змагальної діяльності [47].

Методика навчання технічним діям та тактичному розумінню у грі з баскетболу передбачає вирішення основних завдань: розвиток у молодших школярів концентрації довільної уваги, уміння орієнтуватися на спортивному майданчику в ігрових ситуаціях, відчувати гравців, розуміти основні «правила» гри. Навчально-тренувальний процес має будуватися таким чином, щоб поступово підвищувались вимоги до рівня фізичних, рухових та психічних здібностей юних спортсменів.

Застосовування спортивно-педагогічних умінь у процесі навчально-тренувальної роботи включає в себе систему заходів (методичних, організаційних і педагогічних), що забезпечують продуктивне засвоєння техніко-тактичних навичок у юних спортсменів. Маленюк О. наголошує, що «педагогічні вміння вважаються динамічною системою навчання, що впливає не лише на фізичний розвиток, а й на духовне та соціальне становлення дітей. Формування та розвиток таких умінь у молодших школярів є першою сходинкою у спортивній підготовці, необхідною для досягнення високих результатів у наступних етапах навчання» [8,27,46].

Автори [13,37,51] в своїх дослідженнях описують що, «теоретична підготовка дітей молодшого шкільного віку включає розвиток гностичних, аналітичних, прогностичних, комунікативних та конструктивних умінь. Під педагогічними вміннями, вони розуміють здатність дитини переносити набутий досвід у нові ситуації, знаходити оптимальні рішення, конструювати нові елементи дій, оцінювати власну діяльність і діяльність колективу, встановлювати взаємозв'язки між компонентами і факторами тренувального процесу та коректувати свої дії відповідно до поставлених завдань» [13,37,45].

Деякі науковці у своїх дослідженнях під важливим принципом організації спортивної підготовки, стверджують що необхідно врахувати індивідуальні особливості юних спортсменів при плануванні фізичних навантажень у різних структурах навчально-тренувального процесу. Вони стверджують, що власне, цей підхід планування впливає на результативність формування педагогічних

умінь у юних гравців та сприяє розвитку їхніх фізичних активностей і когнітивних здібностей [42].

Науковці Маленюк О. та Гуцуляк В. також, в своїх дослідженнях дійшли висновку, що застосування педагогічних умінь під час навчання двосторонній грі в баскетбол дозволяє дієво організувати навчальний процес та забезпечити засвоєння інформації всіма спортсменами, з урахуванням індивідуальних особливостей і потреб.

Знавці галузі фізичного виховання і спорту, наголошують, що метою спортивно-тренувального навчання є створення спеціальних умов для максимального розвитку фізичних якостей, рухових здібностей, задоволення пізнавальних потреб і інтересів гравців у процесі освоєння технічних елементів та тактичних дій гри [9,13,37].

В теорії спортивного тренування юних баскетболістів груп початкової підготовки одним із пріоритетних завдань є навчання основам гри в баскетбол стверджують. Технічні і тактичні дії у двосторонній грі тісно взаємопов'язані, адже дії баскетболіста спрямовані на вирішення конкретних тактичних завдань, а правильна поставлена техніка виконання цих дій лише сприяє їх реалізації [13,29]. Вдосконалення всього спектру технічних прийомів баскетболістів і тактичних дій є необхідним для успішного ведення гри для досягненн високих результатів.

Незважаючи на тісний зв'язок техніки виконання вправ і тактичних дій, у навчально-тренувальному процесі доречно їх вивчати частково окремо, щоб краще зрозуміти специфіку підготовки юних спортсменів і засвідчити їхню єдність та відмінність.

На початковому етапі навчання юні баскетболісти опановують базові технічні прийоми гри та їх комбінації. Паралельно з цим вивчаються кілька ігрових елементів: техніка нападаючих дій в баскетболі, таких як біг із прискоренням, біг зі зміною напрямку, зупинки, повороти, стрибки, ловля та передача м'яча обома руками, кидок однією рукою від плеча з-під щита, ведення м'яча.

Наступним етапом початкового навчання є навчання базовим захисним прийомам, тобто, стійці захисника, пересуванню спиною вперед, утриманню гравця з м'ячем і без м'яча. Методика навчання здійснюється за загальною схемою: показ і пояснення вправи, виконання вправ у спрощених умовах (не поспішаючи), повторення в поступово ускладнюваних ситуаціях (із захисником) [8,13]

Після освоєння вправ в нападі і вправ у захисті тренер розбиває гравців у підгрупи, де роль «тренера» виконують самі гравці. У таких умовах юні гравці застосовують спортивно-педагогічні уміння або їх складові, що дозволяє формувати та розвивати самостійність, критичне мислення та уміння організовувати колективну діяльність [9,37].

У процесі навчання баскетболу юні гравці застосовують різні компоненти педагогічних умінь. Наприклад:

Організаційні уміння (юні гравці пропонують фізичні вправи для своєї команди, контролюють послідовність виконання технічних прийомів) [8,36].

Комунікативні уміння (баскетболісти вчаться пояснювати правила гри, надавати поради одноклубникам, обговорювати тактичні дії, домовлятися щодо ролей у команді, або наприклад, словесні сигнали під час командної атаки [13,29].

Аналітичні та прогностичні уміння (здатність давати оцінку власним діям та діям партнерів, прогнозувати наслідки прийнятих рішень у двосторонній грі, проговорювати їх бачення, щодо покращення тактики гри, або, наприклад, аналіз положення захисника під час проходу) [9,37].

Конструктивні уміння (створювати власні варіанти ігор або фізичних вправ, модифікація технічних дій під конкретні ігрові ситуації, або ведення м'яча з обведенням суперника і завершенням кидком, або, наприклад, вибір моменту для пасу чи кидка)[8,37].

Уміння контролювати і оцінювати (здатність перевіряти правильність виконання вправ, давати поради партнерам по команді, робити висновки про власний рівень підготовленості, або, наприклад, усвідомлення положення рук при передачі м'яча)[13,29].

Застосування таких методик та педагогічних умінь у навчально-тренувальному процесі сприяє одночасному формуванню та розвитку технічних, тактичних і психологічних аспектів гри. Юні баскетболісти не лише вдосконалюють фізичні якості, але й вчаться працювати в команді, приймати рішення та нести відповідальність за результати спортивної діяльності (Решетілова, 2003; Долженко, 2021).

Проаналізувавши роботи (Гуцуляк, 2022; Проценко, 2023) побачили що, інтеграція педагогічних умінь у навчально-тренувальний процес дозволяє досягти гармонійного розвитку баскетболістів молодшого шкільного віку, одночасно при цьому підвищуючи ефективність засвоєння техніко-тактичних дій у баскетболі. Такий підхід дає гарну базу для подальшого спортивного вдосконалення на наступних етапах підготовки.

Автори (Проценко, 2023; Гуцуляк, 2022; Іваній, 2025) стверджують, що гностичні вміння у процесі навчання баскетболу застосовуються для засвоєння теоретичного матеріалу щодо техніки виконання окремих прийомів. Конструктивні вміння, на їх думку, допомагають баскетболістам поєднувати два або кілька прийомів у єдину послідовність, а аналітичні вміння необхідно для того, щоб оцінювати взаємодію гравців на майданчику. Комунікативні вміння, на думку авторів, з якою ми погоджуємося, сприяють ефективному взаєморозумінню під час тренувального процесу, прогностичні - дозволяють планувати порядок виконання прийомів і тактичних дій.

Поступове ускладнення завдань навчання, на думку Маленюк Р, 2002; Решетілова П, 2003 вимагає інтеграції технічних умінь із вправами тактичного характеру. Вивчення тактики, наголошують вони, має відбуватися у тісному зв'язку з технічною та фізичною підготовкою спортсмена. Основу тактичної підготовки складають дві моделі ведення гри - особистий захист та напад із швидким проривом. Навчання тактичному веденню гри передбачає формування уявлення про роль гравців у грі та загальні принципи застосування .

Різні види підготовки юних баскетболістів, включаючи розвиток фізичних якостей, обґрунтування методів тренування, оптимальні обсяги навантажень на

різних етапах підготовки, а також організацію багаторічного тренувального процесу, детально розглянуті у сучасних українських наукових роботах. Проте у спеціалізованій літературі з баскетболу питання формування педагогічних умінь у дітей молодшого шкільного віку досі висвітлені недостатньо стверджують Гуцуляк О; Іваній.

Застосування педагогічних умінь в навчально-тренувальному процесі, як факторів підвищення результативності навчання техніко-тактичним діям у баскетболі для юних спортсменів на початковому етапі досі не систематизоване, тому ця проблема потребує подальшого дослідження, стверджує О Комоцька [23].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що процес спортивної підготовки юних баскетболістів на початковому етапі слід будувати за «методологічною моделлю, яка включає: визначення ключових педагогічних умінь, застосування системи методичних прийомів через основний керуючий інструмент тренування та урахування індивідуальних особливостей учнів під час навчання».

Варто зазначити, що з ростом фізичних показників та спортивних результатів вимоги до навчально-тренувального процесу значно зростають. При плануванні тренувальної роботи необхідно врахувати фізичні, технічні, психологічні особливості спортсменів юного віку що, на нашу думку, в сою чергу, покращить фінальний результат. «Індивідуальний підхід означає діяльність тренера, спрямовану на коригування цілей, змісту, методів і форм навчально-спортивної роботи відповідно до особливостей кожного спортсмена. Головною стратегією повинно бути не уніфіковане вирівнювання здібностей, а розвиток сильних сторін особистості та організму дитини як основи досягнення високих результатів» з чим ми повністю погоджуємось з Колоша Д.

Бондар О. наголошує, що для здійснення та реалізації цього підходу важливо досліджувати структуру навчально-тренувального процесу, а також визначати рівень підготовленості баскетболістів 10-11 років.

Навчально-тренувальний процес для дітей молодшого шкільного віку в баскетболі слід будувати за етапною моделлю, де кожен етап передбачає

конкретні завдання і формується на основі педагогічних умінь, стверджує Бондар О.

На початковому етапі тренування основну увагу приділяють формуванню базових технічних прийомів: ведення м'яча, передачі, кидки, рухи з прискоренням та зміною напрямку. Педагогічні уміння тренера наголошує Комоцька Г, проявляються у вмінні пояснити техніку доступною мовою, організувати показ та практичне повторення, а також адаптувати завдання під індивідуальні можливості дітей.

Заключним етапом планування тренувань на початковому рівні є інтеграція всіх вивчених елементів у повноцінну гру. На цьому етапі спортсмени самостійно застосовують набуті технічні, тактичні та педагогічні уміння, тренер виступає як координатор та консультант. Така структура тренувань сприяє розвитку індивідуальних сильних сторін кожного юного баскетболіста та формує уміння самостійно аналізувати власні дії, брати відповідальність на себе та приймати рішення у грі.

Підготовка молодших баскетболістів на початковому етапі до техніко-тактичних дій у баскетболі повинна враховувати «критичні періоди розвитку, етапність формування фізичних якостей та рівень загальної підготовленості дітей» Ігнатенко В. На початку тренувального процесу доцільно зосередити увагу на різнобічний фізичний розвиток, і тільки тоді, коли баскетболіст досягає певного рівня базових рухових навичок, юні спортсмени можуть переходити до спеціалізованих вправ і поступово наближатися до вищого рівня спортивної майстерності.

При навчанні техніці та тактиці баскетболу юних гравців важливо максимально використовувати рухливі ігри, де навчання органічно поєднується з грою. Діти завжди прагнуть до активної гри, тому принцип «гра-навчання-гра» є найбільш ефективним: наприклад, вчимо ведення м'яча під час естафети між двома командами, або опановуємо передачі через гру «кільце-ціль».

Особливістю роботи з юними спортсменами є поступовість і послідовність навчання. Новий спортивний елемент може бути засвоєний лише після повного

вивчення попереднього[47]. Для контролю цього процесу тренер-наставник використовує педагогічні уміння та всі їх складові, оцінюючи ефективність засвоєння техніко-тактичних дій [39].

Методику навчально-тренувального процесу слід розглядати як цілісну спортивну діяльність баскетболістів, де координація психічної та фізичної діяльності відбувається в умовах конкретного ігрового середовища [53,60]. Це означає, що техніка вправ повинна подаватися в спрощеній, посильній формі, зберігаючи її суть. Наприклад, під час навчання кидка від щита дитині спочатку демонструють основний рух без м'яча, потім із м'ячем у статичних умовах, а після цього в умовах легкого опору суперника. На тренуваннях з юними спортсменами, бажано, застосовувати двосторонню гру як основу навчання: міні-матчі, рухливі ігри, командні естафети. Кожне технічне уміння можна відпрацьовувати окремо, а потім інтегрувати у загальні ігрові ситуації.

Отже, система освоєння техніко-тактичних дій у баскетболі юними спортсменами на початковому етапі ґрунтується на формуванні педагогічних умінь, які значно підвищують ефективність навчально-тренувального процесу. До таких умінь відносимо: здатність вчитися новим спортивним елементам, встановлювати взаємини з партнерами по команді, аналізувати власні дії та дії партнерів, а також прогнозувати можливі результати своїх дій.

Компоненти педагогічних умінь гравців включають: перенесення знань у ігрові ситуації; прийняття рішень у незвичних умовах двосторонній гри; пошук нестандартних рішень; створення та відпрацювання нових технічних спортивних елементів; вивчення особистісних і колективних вмінь для взаєморозуміння на майданчику; планування та реалізація поставлених завдань; встановлення комунікації між одногрупниками; ведення обліку результатів, самоаналіз.

Процес навчання техніко-тактичних дій у баскетболі можна поділити на кілька етапів:

- створення загального уявлення про гру;
- опанування індивідуальних тактичних дій;
- розуміння взаємодії між двома та більше гравцями;

- закріплення та вдосконалення техніко-тактичних елементів.

На кожному з перерахованих етапів навчально-тренувального процесу тренеру важливо поєднувати теоретичні пояснення з практичними вправами. Особливо ефективним буде залучення юних спортсменів у роль «міні-тренера», коли гравці самостійно демонструють технічні прийоми або пояснюють тактичні дії своїм друзям по команді. Така діяльність допоможе сформувати лідерські якості, комунікативні навички та здатність до самоконтролю.

Виявлені елементи педагогічних умінь сприяють не лише якісному засвоєнню техніко-тактичних дій, а й розвитку особистісних характеристик спортсменів, необхідних як у спорті так і повсякденному житті. Освоєння цих прийомів у юних спортсменів є першою сходинкою у спортивній підготовці, яка закладає основу для подальшого досягнення високих результатів у баскетболі.

Аналіз наукових джерел та практичного досвіду спортсменів-науковців показує, що ефективне освоєння техніко-тактичних дій баскетболу у юних спортсменів неможливе без поступового формування педагогічних умінь. Вміння здобувати нові знання, аналізувати дії, прогнозувати результати, встановлювати взаємозв'язки та будувати взаємодію в колективі створюють основу для якісного навчально-тренувального процесу. Компоненти педагогічних умінь, такі як конструювання прийомів, прийняття рішень у нових ситуаціях, самоаналіз та облік результатів, дозволяють поєднувати теоретичні знання з практичними навичками, забезпечуючи поступове і системне освоєння техніко-тактичних елементів.

РОЗДІЛ II. ЗАВДАННЯ, МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Основні завдання дослідження полягають у наступному:

1. Провести всебічну оцінку рівня сформованості техніко-тактичних дій юних баскетболістів віком 10-11 років на початковому та підсумковому етапах педагогічного експерименту. На основі отриманих даних здійснити порівняльний аналіз динаміки показників, що характеризують технічну, тактичну та ігрову підготовленість досліджуваних спортсменів, виявити позитивні зміни та визначити фактори, які найбільш суттєво вплинули на результати.

2. Розробити та науково обґрунтувати методику навчання техніко-тактичних дій у баскетболі для хлопців 10-11 років, яка б враховувала вікові та індивідуальні особливості дітей цього періоду розвитку, принципи послідовності, доступності й варіативності навчального матеріалу. Експериментально перевірити ефективність запропонованої методики шляхом її практичного впровадження у навчально-тренувальний процес і подальшого аналізу отриманих результатів за допомогою об'єктивних кількісних та якісних показників.

2.2 Методи та інструменти дослідження

Для реалізації поставлених завдань у дослідженні було використано комплекс взаємопов'язаних методів, що забезпечили всебічне та об'єктивне вивчення проблеми, а також достовірність отриманих результатів. До них належать:

1. *Аналіз, узагальнення та систематизація науково-методичної літератури* з питань підготовки юних баскетболістів. Цей метод дав змогу виявити сучасні тенденції розвитку дитячо-юнацького баскетболу, визначити провідні підходи до навчання техніко-тактичних дій, а також окреслити наукові суперечності та напрями подальших досліджень.

2. *Вивчення, аналіз та обробка документальних матеріалів*, зокрема навчальних програм, планів тренувального процесу, протоколів змагань, звітів

тренерів та педагогічних спостережень. Це дозволило більш повно охарактеризувати організаційно-методичні умови підготовки дітей 10-11 років до занять баскетболом.

3. *Педагогічне спостереження за процесом навчання юних спортсменів*, що проводилося протягом усього експерименту. Воно дало можливість виявити рівень зацікавленості дітей у навчально-тренувальній діяльності, оцінити особливості засвоєння технічних прийомів та ефективність використання різних педагогічних методів і засобів.

4. *Педагогічний експеримент*, який мав на меті перевірку ефективності запропонованої методики навчання техніко-тактичних дій у баскетболі. Експеримент проводився у два етапи – констатувальний (для визначення вихідного рівня підготовленості) та формувальний (з упровадженням розробленої методики), що дозволило виявити її практичну результативність.

5. *Контрольне тестування* для оцінювання рівня сформованості техніко-тактичних навичок баскетболістів 10-11 років. Використовувалися стандартизовані вправи та тестові завдання, які дали змогу кількісно оцінити зміни у технічній і тактичній підготовленості спортсменів у динаміці експерименту.

6. *Методи математичної статистики*, які застосовувалися для обробки отриманих експериментальних даних та перевірки їхньої вірогідності. Зокрема, визначалися середні арифметичні значення показників(X), середнє квадратичне відхилення (δ), середнє відхилення від середнього арифметичного (m), а також використовувався критерій Стюдента (t) для встановлення статистично значущих відмінностей між показниками на початковому та підсумковому етапах дослідження.

Метод теоретичного аналізу передбачав глибоке ознайомлення з науковими, навчально-методичними та довідковими джерелами, що стосуються проблеми формування техніко-тактичних умінь у юних баскетболістів. У процесі опрацювання літератури було проаналізовано наукові праці вітчизняних і

зарубіжних дослідників, методичні рекомендації, навчальні програми з фізичного виховання та тренування дітей 10-11 років.

Застосування теоретичного аналізу дало змогу не лише узагальнити наявний досвід тренерів і педагогів, а й критично осмислити сучасні наукові підходи до організації навчально-тренувального процесу. Особливу увагу було приділено питанням вікових особливостей розвитку дітей молодшого шкільного віку, закономірностям формування рухових умінь, а також принципам навчання технічних і тактичних дій у командних іграх.

Проведений аналіз та узагальнення наукових даних дозволили поглибити розуміння сутності педагогічних умінь, їх структури, умов ефективного формування та ролі у розвитку змагальної діяльності юних спортсменів. У результаті цього етапу дослідження було сформовано теоретичну базу, яка стала основою для розроблення авторської методики навчання техніко-тактичних дій у баскетболі для хлопців 10-11 років.

Педагогічне спостереження застосовувалося як один із провідних емпіричних методів дослідження, спрямований на всебічну оцінку ставлення хлопців 10-11 років до навчально-тренувального процесу, зокрема до занять, пов'язаних із формуванням техніко-тактичних дій і розвитком педагогічних умінь. Основна мета спостереження полягала у виявленні рівня зацікавленості дітей у спортивній діяльності, активності під час виконання вправ, дотриманні дисципліни та прояві колективної взаємодії у грі.

Оцінювання результатів спостереження проводилося за кількома критеріями: а) відвідуваність тренувальних занять і рівень стабільності участі у них; б) ступінь використання набутих техніко-тактичних умінь під час тренувань та ігор; в) активність і ініціативність юних спортсменів у громадському житті спортивної школи, участь у змаганнях, турнірах і виховних заходах.

Педагогічне спостереження дозволило отримати, безпосередню, об'єктивну інформацію про поведінку та взаємодію дітей у природних умовах навчально-тренувального процесу без втручання у його перебіг. Це сприяло

формуванню цілісного уявлення про індивідуальні особливості вихованців, їхнє ставлення до занять і способи взаємодії з тренером та однолітками.

Спостереження здійснювалося у три основні форми:

1. Безпосередня фіксація ходу тренувальних занять у реальному часі, що дозволяло оцінювати поведінку учнів, їхню активність та реакцію на завдання тренера.

2. Відеофіксація занять із подальшим детальним аналізом виконання технічних прийомів, ефективності тактичних дій і рівня взаєморозуміння між гравцями.

3. Опрацювання інформації навчально-методичного відділу спортивної школи, що стосувалася участі дітей у спортивно-масових заходах, змаганнях та позаурочній діяльності.

Отримані результати педагогічного спостереження стали основою для подальшого узагальнення, визначення ефективності педагогічних впливів і розроблення рекомендацій щодо вдосконалення навчального процесу.

У процесі дослідження також широко застосовувався метод педагогічної бесіди, який виступав важливим інструментом комунікативної взаємодії між тренером-дослідником і вихованцями. Метою бесід було не лише надання нових знань, а й формування в дітей усвідомленого ставлення до занять спортом, розвитку техніко-тактичних навичок і виховання позитивних морально-вольових якостей.

Бесіди проводилися систематично - як у процесі тренувань, так і після їх завершення. Вони мали цілеспрямований, виховний характер і передбачали обговорення актуальних тем: значення технічної підготовки у грі, важливість командної взаємодії, роль дисципліни та наполегливості у досягненні спортивних результатів.

Під час педагогічних бесід тренер-дослідник мав змогу глибше зрозуміти внутрішній світ юних спортсменів, їх мотиваційні установки, емоційний стан і рівень зацікавленості у спортивній діяльності. Такі комунікативні ситуації

сприяли формуванню довірливих відносин між тренером і вихованцями, що позитивно впливало на навчально-виховний процес.

У ході дослідження важливе місце посідав метод педагогічної бесіди, який виступав одним із найефективніших засобів комунікативної взаємодії між тренером-науковцем і юними баскетболістами. Цей метод дозволяв не лише передавати дітям необхідні знання з техніки та тактики гри, а й цілеспрямовано впливати на формування їхніх моральних переконань, дисциплінованості, самостійності та відповідального ставлення до занять спортом.

Метою педагогічних бесід було створення сприятливих умов для усвідомленого ставлення юних баскетболістів до навчально-тренувального процесу, формування позитивної мотивації до занять баскетболом, розвиток інтересу до вдосконалення власних умінь і навичок, а також виховання вольових якостей, необхідних для досягнення успіхів у спортивній діяльності.

Бесіди проводилися систематично, як безпосередньо під час тренувань (у формі коротких інструктивних розмов або колективних обговорень), так і після їх завершення, у вигляді узагальнюючих рефлексивних діалогів. Їх зміст був спрямований на роз'яснення теоретичних положень гри, правил змагань, значення технічних прийомів, важливості командної взаємодії, а також на обговорення морально-етичних аспектів спортивної поведінки.

Особливу увагу приділяли обговоренню таких тем, як:

- важливість взаємоповаги та підтримки між гравцями;
- роль самоконтролю і дисципліни у навчально-тренувальному процесі;
- необхідність систематичності занять і самовдосконалення;
- значення відповідальності кожного гравця за результат команди.

Отримана під час бесід інформація аналізувалася та узагальнювалася у вигляді аналітичних записів і педагогічних характеристик, які використовувалися для оцінки ефективності впроваджених методичних підходів, а також для корекції навчального матеріалу відповідно до вікових та індивідуальних особливостей юних спортсменів. Такий підхід забезпечував

більш цілеспрямовану організацію навчально-тренувального процесу, орієнтовану на гармонійний розвиток особистості юного спортсмена.

У процесі дослідження для отримання додаткової інформації про рівень підготовленості та ставлення юних спортсменів до занять використовувалися методи усного опитування та анкетування. Вони дозволили виявити не лише ступінь теоретичної обізнаності хлопців, а й їхню мотивацію до занять баскетболом, інтерес до тренувального процесу, самооцінку власних умінь та прагнення до вдосконалення.

Усне опитування проводилося у формі індивідуальних та групових бесід під час навчально-тренувальних занять. Його метою було з'ясування, наскільки діти розуміють сутність техніко-тактичних дій, уміють пояснити правила гри, а також як вони ставляться до тренувань, змагань і командної взаємодії. Отримані відповіді допомагали тренеру-досліднику визначити ступінь свідомого засвоєння навчального матеріалу, рівень зацікавленості вихованців та їхню здатність застосовувати теоретичні знання на практиці.

Анкетування проводилося з метою систематизації даних про теоретичну підготовленість і навчальну мотивацію спортсменів. Анкета була розроблена спеціально для даного дослідження та містила дванадцять запитань різного типу: відкриті, закриті та комбіновані. Вони охоплювали тематику з історії розвитку баскетболу, правил гри, тактичних дій команди, а також технічних елементів, таких як: ведення м'яча, передача м'яча двома руками від грудей, кидок м'яча двома руками зверху.

Крім цього, в анкеті були питання, спрямовані на виявлення емоційного ставлення дітей до занять, визначення основних мотивів участі у тренуваннях (бажання досягти спортивних результатів, прагнення до спілкування в команді, отримання задоволення від гри тощо). Такий підхід дозволив отримати цілісне уявлення про внутрішню мотиваційну структуру юних баскетболістів і врахувати її при плануванні навчального процесу.

Результати анкетування та усного опитування аналізувалися в узагальненому вигляді, що дало змогу тренеру більш обґрунтовано планувати

зміст занять, диференціювати навчальні завдання та коригувати методику тренувань відповідно до індивідуальних потреб кожного вихованця.

Ключовим етапом дослідження став педагогічний експеримент, який мав на меті перевірку ефективності розробленої методики навчання техніко-тактичним діям у баскетболі серед хлопчиків 10-11 років. Експеримент проводився у межах навчально-тренувальної діяльності дитячо-юнацької спортивної школи (ДЮСШ) відповідно до чинних нормативних документів Міністерства освіти і науки України та Федерації баскетболу України, що регламентують організацію занять з дітьми цього віку.

Педагогічний експеримент включав два основних етапи: *констатувальний етап*, під час якого визначався початковий рівень технічної, тактичної та теоретичної підготовленості учасників. На цьому етапі проводилися тести, спостереження, анкетування та аналіз відвідуваності занять. *Формувальний етап*, під час якого безпосередньо впроваджувалася авторська методика навчання. Протягом цього періоду здійснювалося систематичне відстеження динаміки показників техніко-тактичних дій, рівня залученості та пізнавальної активності дітей.

Для оцінки ефективності методики застосовувалися як кількісні, так і якісні показники, що відображали рівень засвоєння технічних прийомів, точність виконання рухових дій, швидкість прийняття тактичних рішень і результативність у змагальних вправах.

Рівень сформованості теоретичних знань контролювався за допомогою спеціально розробленої анкети (див. додаток 1а), а також шляхом практичного оцінювання виконання базових технічних елементів. У протоколі спостереження фіксувалися результати кожного юного спортсмена під час виконання основних прийомів: ведення м'яча, передача м'яча двома руками від грудей, кидок м'яча двома руками зверху.

Порівняльний аналіз отриманих даних на початку та наприкінці експерименту дозволив визначити динаміку розвитку техніко-тактичних умінь і підтвердити ефективність упровадженої методики навчання.

Під час проведення педагогічного експерименту особливу увагу приділяли якійсь оцінці виконання основних технічних елементів баскетболу, що визначають ефективність ігрової діяльності юних спортсменів. До таких елементів належали: ведення м'яча, передача м'яча двома руками від грудей та кидок м'яча двома руками зверху. Кожен з них оцінювався за низкою чітко визначених критеріїв, які відображали технічну правильність, координаційну узгодженість рухів і стабільність виконання.

Під час оцінювання ведення м'яча аналізувалися ключові компоненти техніки баскетболістів, що забезпечують контроль над м'ячем та ефективне пересування по майданчику. Основними критеріями оцінювання були: правильно виконана базова ігрова стійка, що забезпечує рівновагу та готовність до зміни напрямку руху; положення передпліччя та ліктя робочої руки, яка контролює м'яч; висота відскоку м'яча, що має бути на рівні між коліном і талією; контакт кисті з м'ячем - м'який, але впевнений, без зайвих ударів долонею; робота ніг - легке пересування, без порушення ритму та стійкості; уміння контролювати м'яч без порушення правил та пробіжки та збереження рівноваги під час зміни напрямку руху.

Особлива увага приділялася узгодженості рухів рук і ніг, плавності ведення та здатності спортсмена підтримувати стабільну швидкість і контроль навіть під тиском суперника. Аналіз результатів фіксувався у спеціальному протоколі спостережень(додаток Б).

Оцінювання виконання передачі м'яча юними баскетболістами здійснювалася за показниками технічної точності, швидкості та координаційної узгодженості дій юних спортсменів на майданчику. До основних критеріїв належали: правильна базова (вихідна) стійка гравця, що забезпечує стабільність і готовність до дії; активність роботи ніг під час виконання передачі, що створює імпульс для точного руху; положення рук, які повинні повторювати форму м'яча, забезпечуючи контроль над ним; синхронність рухів рук і ніг, що формує цілісний технічний акт; чіткість виконання базового елемента баскетболіста «вистрілюючий рух» - стискання м'яча кистями у момент передачі; траєкторія

польоту м'яча, яка повинна бути прямою, спрямованою до грудей партнера, без зайвого обертання.

При оцінюванні також враховувалася оперативність прийняття рішення та точність передачі у русі, що свідчить про розвинене відчуття простору і взаєморозуміння між партнерами.

Техніка кидка оцінювалася за рядом біомеханічних і координаційних показників, які визначають точність і стабільність виконання. Основними критеріями виступали: базова (вихідна) позиція юного гравця - правильна стійка з рівномірним розподілом ваги на обидві ноги; робота ніг - активна участь у створенні вертикального імпульсу під час стрибка або виштовхування тіла; положення передпліччя і ліктів рук, що утримують м'яч, вони мають бути спрямовані у площину кошика; узгодженість рухів усіх ланок тіла (ніг, тулуба, рук і кистей); точність і траєкторія польоту м'яча, що повинна бути параболічною, із спрямуванням у передню частину дужки кільця.

У завершальній фазі кидка важливою умовою є координація рухів кистей та контроль за напрямом польоту м'яча, що забезпечує точність і результативність виконання. При аналізі враховувалася не лише кількість влучень, а й технічна якість самого руху.

На початковому етапі підготовки юних баскетболістів значну увагу було приділено формуванню ігрового мислення - тобто бачення ігрового майданчику, розвитку здатності до колективної взаємодії та вмінню приймати тактичні рішення в умовах ігрової діяльності. Важливою складовою цього процесу стало вивчення й практичне відпрацювання базових ігрових комбінацій, які виступають фундаментом сучасної командної гри у баскетболі.

Основною метою опанування комбінацій було навчити гравців усвідомлено взаємодіяти з партнерами, швидко оцінювати ігрову ситуацію, приймати обґрунтовані рішення та реалізовувати їх через узгоджені дії на майданчику. Такий підхід сприяв розвитку не лише технічних умінь, але й когнітивних та соціальних навичок, що мають важливе значення у спортивній підготовці дітей молодшого шкільного віку.

У навчально-тренувальний процес було включено три базові комбінації, адаптовані до вікових особливостей хлопців 10 -11 років:

Систематичне виконання цих комбінацій у різних варіантах (з обмеженням часу, у парах, у трійках, із застосуванням ігрових перешкод) дозволяло не лише вдосконалювати технічні прийоми, але й розвивати у дітей здатність швидко оцінювати ігрові обставини, прогнозувати дії суперників і партнерів, а також приймати оптимальні рішення.

Крім того, для підвищення ефективності навчання використовувалися ігрові вправи наближені до змагальних, де юні баскетболісти самостійно розподіляли ролі, формували команди та відтворювали ігрові ситуації з використанням опрацьованих комбінацій. Такий підхід сприяв активізації пізнавальної діяльності, розвитку ініціативності, самостійності та лідерських якостей, а також виховував у дітей почуття колективної відповідальності за результат гри.

Для визначення рівня ефективності опанування техніко-тактичних дій юними баскетболістами було застосовано комплексний підхід до контролю результатів навчання, який передбачав використання змагальних форм, тестових вправ і спеціальних ігрових завдань. Такий підхід забезпечував не лише перевірку рівня технічної майстерності, але й дозволяв оцінити здатність дітей реалізовувати набуті навички у реальних ігрових ситуаціях.

Одним із провідних методів контролю стали внутрішні навчальні змагання, під час яких фіксувався хід гри та здійснювався протокол техніко-тактичних дій гравців. У процесі спостереження особливу увагу приділяли типових помилкам, які найчастіше виникали у дітей цього віку. Серед них відзначалися: недостатня активність під час підбору м'яча після невдалого кидка; помилки у виборі позиції для отримання передачі від партнера; порушення послідовності дій у стандартних ігрових комбінаціях, зокрема у схемі «передай м'яч і відкрийся»; недостатній зоровий контроль простору спортивного майданчика; нестача комунікації між гравцями, що ускладнювало командну взаємодію.

Контроль засвоєння окремих технічних елементів здійснювався за допомогою естафетних вправ, які мали не лише змагальний, а й навчальний характер. Такі вправи дозволяли оцінити точність, швидкість і координацію рухів спортсменів, а також їхню здатність застосовувати технічні прийоми у динаміці.

Виконання цих завдань дозволяло тренеру не лише об'єктивно оцінити рівень сформованості технічних навичок, але й простежити швидкість прийняття рішень, що є важливою складовою тактичної підготовки.

Для визначення рівня комплексного засвоєння техніко-тактичних дій застосовувалася рухлива гра «Чемпіон 25 передач», яка моделювала змагальні умови. У ході цієї гри перевірялися вміння юних баскетболістів діяти самостійно, швидко оцінювати ситуацію і вибирати доцільний технічний прийом.

Запропонована система контролю дозволила отримати об'єктивну інформацію про динаміку техніко-тактичного розвитку дітей, виявити індивідуальні особливості їхнього засвоєння рухових дій і сформувані практичні рекомендації для подальшого вдосконалення тренувального процесу.

Регулярне проведення контрольних ігор, естафет та рухливих завдань позитивно вплинуло не лише на рівень технічної майстерності, а й на формування стратегічного мислення, здатність орієнтуватися у змінних ігрових ситуаціях, розвиток колективної взаємодії та педагогічних умінь юних спортсменів. Такий підхід сприяв створенню стійкої мотивації до занять, підвищенню ігрової дисципліни й успішному засвоєнню основ баскетболу.

2.3 Організаційні аспекти проведення педагогічного експерименту

У дослідженні брали участь дві групи юних баскетболістів віком 10-11 років загальною кількістю 20 осіб: експериментальна група(ЕГ) - 10 гравців, контрольна група(КГ) також 10 гравців. Усі учасники експерименту займаються у дитячо-юнацькій спортивній школі (ДЮСШ) міста Хмельницького.

Усі учасники дослідження, згідно з результатами медичного огляду, належать до основної медичної групи та мають, приблизно, однакові показники фізичного розвитку й рівень спортивної підготовленості. Що, в свою чергу,

забезпечує можливість об'єктивного порівняння ефективності навчально-тренувального процесу між експериментальними групами.

Дослід проводився протягом навчального року 2025-2026. (з вересня по грудень). На початку педагогічного експерименту, у вересні 2025 року, було здійснено початкове тестування для визначення вихідного рівня техніко-тактичної підготовленості юних спортсменів-баскетболістів. Повторне тестування проведено у грудні 2025 року з метою оцінки динаміки показників та визначення результативності застосованих методик.

Навчально-тренувальні заняття і в ЕГ, і в КГ відбувалися з однаковою частотою: три рази (понеділок, середа, п'ятниця) на тиждень по 90 хвилин, у однакові дні тижня та протягом рівної кількості тижнів у річному циклі. Заняття будувалися за загальноприйнятою структурою: підготовча частина заняття, основна частина та заключна частина.

В контрольній (КГ) групі тренування проводилися за стандартною програмою спортивної підготовки ДЮСШ, тоді як у експериментальній групі (ЕГ) використовувалася запропонована нами методика навчання техніко-тактичним діям у баскетболі з урахуванням формування педагогічних умінь.

Вправи для розвитку техніко-тактичних умінь (гравці ведуть м'яч через конуси, змінюючи напрямок і швидкість. Завдання тренера - спостерігати за положенням тіла, контактом руки з м'ячем та коректувати помилки. Розвиває вміння спортсмена контролювати м'яч). Наступна вправа, гравці стають один навпроти одного на відстані 3 метри, та виконують передачі з правильною технікою. Додається вправа - після передачі юний гравець робить крок у сторону або вільний вихід для

Отже, поєднання фізичних вправ на технічні вміння та ігровими комбінаціями має сприяти ефективному засвоєнню базових техніко-тактичних умінь у баскетболістів 10-11 років, розвитку командної взаємодії, самостійності у прийнятті рішень та підвищенню ефективності навчально-тренувального процесу.

РОЗДІЛ III. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1 Особливості формування та методика навчання техніко-тактичних дій у юних баскетболістів

Особливу увагу у цьому віковому періоді, на навчально-тренувальному процесі приділяють формуванню тактичних умінь гравців. Для юних баскетболістів тактична підготовка полягає у вивченні базових ігрових комбінацій, які є погодженими діями гравців, коли гравці виконують кожен свою функцію, спрямованими на створення умов для атаки кошика. На тренуванні на початковому етапі підготовки з баскетболістами були розучені різні не важкі комбінації, наприклад «звільнення» від захисника для отримання м'яча, наступна - передай м'яч напарнику і виходь, а також передача м'яча в русі.

Під час двосторонніх ігор або тренувального процесу тренер здійснював фіксацію помилок гравців, ведучи протокол. Було встановлено основні типи помилок, які часто зустрічаються на початковому етапі підготовки: відсутність у гравців підбору м'яча після кидка в кошик, «не відкриваються» гравці для отримання пасу, відсутність взаємодії, відсутність протидії при виході на вільну позицію, недостатнє «бачення» спортивного майданчика, а також відсутність координації з діями партнерів по команді.

Для контролю рівня засвоєння технічних прийомів використовувалися різноманітні естафети та підходящі вправи: ведення м'яча по прямій на дистанції п'ятнадцять метрів з обведенням предметів, передача м'яча двома руками у зустрічних колонах, кидки м'яча двома руками після ведення, біг із м'ячем у руках у зустрічних колонах, а також кидок двома руками прямо перед щитом. Після кожної вправи або естафети проводився детальний аналіз рухових дій, що дозволяло визначити рівень техніко-тактичної підготовки кожного гравця та коригувати навчально-тренувальний процес.

Аналіз засвоєних техніко-тактичних вмінь та навичок юних баскетболістів здійснювався на основі результатів рухливої гри «25 передач». Для проведення вправи групу поділяли на дві команди з однаковою кількістю гравців. Капітани розігрували м'яч у центрі спортивного майданчика. Після початкового розіграшу

команда, що отримала м'яч, починала виконувати передачі між своїми гравцями. Кожен колектив самостійно вів підрахунок кількості виконаних передач. У випадку перехоплення м'яча рахунок не скасовувався, а продовжувався з попереднього значення. Перемогу здобувала та команда, яка першою виконувала 25 точних передач.

Під час проведення цієї двосторонньої гри тренеру і нам як спостерігачам можна чітко простежити, як кожен гравець самостійно приймає рішення щодо вибору та застосування технічних дій і форм взаємодії з партнерами. Можна побачити які рішення приймають гравці під час передач та прийомів м'яча, як виконується ведення, як відкриваються гравці для отримання передачі, а також звільнення від індивідуальної опіки суперника з метою продовження командної взаємодії. Рівень виконання вправи та її результативність оцінювалися за тривалістю часу, необхідного для досягнення поставленої мети.

Крім того, у процесі двосторонньої гри ми з тренером спостерігали за якістю командної взаємодії, точністю і швидкістю зроблених передач, умінням баскетболістів орієнтуватися в ігровій ситуації та приймати оптимальні рішення під тиском часу. Такий формат вправи, на нашу думку, сприяв розвитку ігрового мислення, координації, уваги та відчуття партнерів по команді. Завдяки цьому вдалося оцінити не лише технічну, а й тактичну підготовленість гравців, їхню здатність діяти злагоджено та ефективно виконувати поставлені завдання у динамічних ігрових умовах.

Під час тренувань ігрові комбінації поступово вивчалися та вдосконалювалися, відпрацьовувалися та застосовувалися під час тренувальних і контрольних двосторонніх ігор. Перед початком естафет тренер надавав баскетболістам можливість самостійно сформувати склади команд і запропонувати можливі варіанти ігрових дій та комбінацій, які вони опанували раніше. Такий підхід сприяв розвитку ініціативності, самостійності мислення та вмінню приймати тактичні рішення без підказок з боку тренера. Рівень засвоєння ігрових елементів визначався за результатами виконання комбінацій під час гри та ефективністю дій гравців у командній взаємодії.

У процесі підготовки юних баскетболістів важливо, як ми вже наголошували, створювати сприятливі умови для формування стійкого рухового досвіду, який стане основою подальшої техніко-тактичної майстерності. Для цього, на нашу думку, доцільно широко використовувати різноманітні рухливі ігри та спеціальні ігрові вправи, що поєднують у собі навчальний і розвивальний характер. Вони допомагають розвивати координацію, швидкість реакції, просторову орієнтацію, а також сприяють вихованню командного духу та позитивного емоційного стану під час занять.

Окрім цього, ігровий підхід дає можливість поступово формувати у юних спортсменів навички прийняття рішень у нестандартних ігрових ситуаціях і раціонального, розумного використання технічних прийомів залежно від ігрової ситуації. Таким чином, досвід показує, що систематичне застосування рухливих ігор у тренувальному процесі є ефективним засобом підвищення емоційного фону, мотивації до тренувального процесу і поступовий розвиток техніко-тактичних дій юних баскетболістів.

На сьогодні, нині вже сформувався науково аргументований підхід до організації та проведенню навчально-тренувального процесу, який, насамперед, передбачає навчання юних баскетболістів із застосуванням ігрових методів. Проте сучасні вимоги пред'являються до підготовки юних спортсменів та і спортсменів високого класу вимагають удосконалення існуючих методик, зокрема доповнення їх новими формами, сучасними засобами та прийомами, спрямованими на розвиток комплексних техніко-тактичних умінь і підвищення командного результату.

Особливістю побудови навчально-тренувального процесу і роботи в експериментальній групі (ЕГ) став оновлений підхід до формування техніко-тактичної майстерності юних гравців. Визначальний акцент робився на широкому використанні ігрових вправ, змагальних ситуацій і фізичних вправ із змінними умовами, що моделюють реальні ігрові епізоди (рис. 3.1). Власне, саме такий підхід має сприяти розвитку самостійності юних гравців у прийнятті рішень, гнучкості мислення та здатності швидко адаптуватися до змін у грі.

Крім того, у навчально-тренувальний (ЕГ) процес було введено елементи ситуативного тренування, це коли юні гравці повинні діяти в умовах часових обмежень і непередбачуваних змін ігрових сценаріїв. Це дозволило підвищити рівень концентрації уваги, комунікативних навичок і взаєморозуміння між партнерами.

Рівень / блок	Елемент структури	Зміст / характеристика
Передумови	Необхідний рівень розвитку фізичних якостей	Базовий фізичний стан, достатній для оволодіння технікою ігрових дій
	Теоретичні знання	Розуміння правил, тактики, основ техніки гри
	Володіння прийомами	Початкове володіння технічними елементами (передачі, ловля, ведення тощо)
	Матеріально-технічне забезпечення	Наявність інвентарю, майданчика, умов для проведення занять
Основний блок	Ігрова підготовка	Система вправ, ігор і навчальних ситуацій для формування ігрових умінь
1. Підготовчі ігри	Ігри для засвоєння командних взаємодій	Розвиток злагодженості, взаємопідтримки, прийняття колективних рішень
	Ігри для формування «школи рухів із м'ячем»	Навчання правильним рухам, переміщенням і діям із м'ячем
	Ігри з використанням прийомів	Поділ за спрямованістю: техніка, швидкість, результативність
	На техніку	Удосконалення точності й правильності виконання прийомів
	На швидкість	Підвищення темпу й швидкісної реакції
	На результативність	Формування орієнтації на успіх і ефективність дій
2. Навчальні ігри із спрощеними правилами	Менша кількість гравців	Полегшення умов, створення простору для індивідуальних дій
	Менші розміри майданчика	Адаптація до початкового рівня, зменшення складності пересувань
	Недотримання деяких правил	Дає змогу зосередитись на ключових навичках
	Зміщена тривалість гри	Регулювання навантаження, темпу ігрових ситуацій
3. Навчальні ігри з ускладненими правилами	З обмеженою кількістю прийомів	Тренування вибору оптимальних технічних дій
	З обов'язковим виконанням визначеного прийому	Формування навички свідомого використання технічного елемента

Рівень / блок	Елемент структури	Зміст / характеристика
	З обмеженнями функцій окремих гравців	Розвиток тактичного мислення, спеціалізації ролей
	З додатковими функціями окремих гравців	Підвищення тактичної варіативності та відповідальності

Рис. 3.1 Блок-схема застосування ігрової підготовки в тренувальному процесі баскетболістів експериментальної груп (ЕГ)

Завдяки такій організації навчально-тренувальних занять формувалася не лише технічні вміння юного спортсмена, а й його здатність та вміння до творчого використання отриманих знань у грі. У результаті гравці (ЕГ) експериментальної групи демонстрували більш високу активність, кращу координацію дій та ефективніше використання ігрового часу порівняно з (КГ) контрольними групами.

В блоці «Підготовчі ігри» ігри умовно поділялися на три основні групи. До першої групи входили ігри, спрямовані на розвиток командної взаємодії, навчання баскетболістів діяти як єдина ціла команда, для того, щоб навчити гравців ставити інтереси колективу вище за особисті.

В цьому блоці, друга група включала ігри, що формують та розвивають базові технічні вміння володіння м'ячем. У ці ігри входять вправи де виконуються різні вправи з м'ячем. Головною метою цих фізичних вправ було звикання юних баскетболістів до різних дій із м'ячем і розвиток координації.

Третя група складалася з ігор, у яких юні гравці змагалися у застосуванні техніко-тактичних прийомів. Тут береться до уваги рівень володіння технікою, швидкість виконання та результативність дій.

У навчально-тренувальному процесі експериментальної групи (ЕГ) широко застосовувалися ігри за спрощеними правилами. Вони полягали у полегшенні ігрової діяльності шляхом зменшення кількості гравців на майданчику, скорочення розмірів ігрового майданчика та тривалості гри, а також частковому спрощенні правил. Поряд із цим застосовувалися ігри з ускладненими правилами, що передбачали обмеження кількості дозволених

технічних прийомів, обов'язкове виконання конкретних дій та спеціальні функції для окремих гравців.

Аналіз анкетування, проведеного на початку навчально-тренувального процесу, щодо знань теоретичних аспектів баскетболу, а також розглянуті протоколи оцінки технічної підготовленості (ведення м'яча, передача двома руками з відскоку, кидок двома руками від грудей) показали, що рівень знань і навичок у гравців експериментальної та контрольної груп був приблизно однаковим (див. табл. 3.1). Найкращі результати обидві групи продемонстрували у питаннях, що стосувалися історії розвитку баскетболу та загальних правил гри.

Таблиця 3.1

Результати тестування з теорії баскетболу і навченості
технічних елементів баскетболу до експерименту

Теоретичні знання	(ЕГ)	(КГ)	(t)
Знання історії баскетболу	6,00 ± 0,31	5,20 ± 0,44	1,18
Ведення м'яча	4,23 ± 0,45	3,44 ± 0,37	1,10
Передача м'яча двома руками з відскоку	4,17 ± 0,30	3,51 ± 0,33	1,38
Кидок м'яча в кошик двома руками від грудей	4,45 ± 0,18	4,12 ± 0,26	0,57

Рівень оволодіння технічними прийомами юних баскетболістів та їх закріплення в русі контролювався за допомогою естафет в яких використовувалися технічні вправи. До них входили такі вправи, як ведення м'яча з обведенням, передача м'яча у зустрічні колони, кидок двома руками після ведення та кидок двома руками прямо перед щитом.

Результати експерименту показали, що обидві групи (ЕК) та (КТ) на початковому етапі були приблизно однаковими за рівнем фізичної та технічної підготовленості. На демонстрацію правил виконання естафет, пояснення техніки

та аналіз помилок було витрачено в контрольній групі (КГ) 1 годину 20 хвилин, а в експериментальній (ЕГ) 1 годину 25 хвилин (див. табл. 3.2).

Такий підхід дозволяв не лише оцінити первинний рівень засвоєння технічних дій, але й забезпечував можливість корекції помилок на початковому етапі тренувального процесу, що є важливим для подальшого прогресу юних баскетболістів у техніко-тактичній підготовці.

Таблиця 3.2

Результати вправ (ЕГ) та (КГ) з технічними елементами баскетболу на початку експерименту

Назва вправи	(ЕГ)	(КГ)	(t)
Біг з м'ячем у руках у колонах за 1хв (кількість втрат)	10,1 ± 0,48	9,36 ± 0,53	0,77
Передача м'яча двома руками в русі у колонах за 1 хв (кількість втрат)	11,5 ± 1,10	12,4 ± 1,12	0,36
Ведення м'яча по прямій з обведенням предмета за 1 хв (кількість втрат)	10,8 ± 0,41	11,2 ± 0,34	0,49
Кидок м'яча двома руками перед щитом за 1 хв, % влучань	31,9 ± 0,38	33,2 ± 0,45	1,68
Кидок м'яча після ведення за 1хв	19,6 ± 0,47	20,1 ± 0,25	0,72

Юним спортсменам на початковому етапі було складно аналізувати власні та чужі помилки. Під час проведення естафет спостерігалось багато зайвих, неточних рухів, що призводило до збільшення часу виконання запропонованих завдань. У контрольній групі (КГ) учасники рухалися швидше під час естафет, ніж у експериментальній групі (ЕГ).

Водночас експеримент, спрямований на освоєння ігрових комбінацій (9 тактичних вмінь) та розвиток навичок самостійного прийняття рішень, включав навчання передачі м'яча та застосування цього прийому під час рухливої гри «25 передач». Під час гри чітко простежувалося, наскільки кожен хлопець здатен самостійно обирати технічні дії та взаємодію з партнерами, зокрема: передавати

м'яч, ловити його, вести м'яч, відкриватися для передачі або прийому м'яча та звільнятися від опіки суперника для подальшої командної взаємодії.

Рівень виконання завдання та результати гри оцінювалися за часом. За підсумками експерименту суттєвих відмінностей між групами не виявлено (див. табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Підсумками експерименту «25 передач» на початку експерименту

Назва вправи	(ЕГ)	(КГ)	(t)
Тестування «25 передач»	14,9 ± 0,50	15,3 ± 0,38	0,69

Для визначення техніко-тактичних вмінь юних баскетболістів організовували ігри «міні-баскетбол», де визначали та фіксували кількість допущених помилок юними спортсменами під час гри, результати заносили в протокол.

Таблиця 3.4

Результати тестування техніко-тактичної підготовленості (ЕГ) та (КГ) на початку експерименту

Результати експерименту	(ЕГ)	(КГ)	(t)
Перевірка техніко-тактичної вмінь баскетболістів (кількість помилок)	8,00 ± 0,45	7,43 ± 0,42	0,83
Кількість набраних очок	18,3 ± 1,05	20,0 ± 1,13	1,31

У ході експерименту було виділено вісім типових помилок, які найчастіше робили баскетболісти під час ігрової діяльності: відсутність підбору після кидка, гравці не відкривались для отримання м'яча, відсутність взаємодій за схемою «передай і виходь», відсутність протидії виходу гравця на вільну зону, недостатній зоровий контроль майданчика, відсутність взаємодії з партнерами по команді.

Результати ігор на початковому етапі експерименту показали, що суттєвої різниці між контрольної (КГ) та експериментальної групи (ЕГ) не спостерігалось ($t = 0,73$; див. табл. 3.4).

3.2. Аналіз ефективності застосованої методики

Після цього обидві групи (ЕГ) та (КГ) приступили до навчання та удосконалення техніко-тактичних дій відповідно до обраних методик. Баскетболісти контрольної групи (КГ) освоювали техніко-тактичні взаємодії за традиційною методикою, що базується на загальноприйнятих рекомендаціях та досвіді тренерів дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ).

В експериментальній групі (ЕГ) була впроваджена запроваджена нами методика навчання з активним використанням ігрових засобів, де фізичні вправи поділялися на три основні категорії. До першої групи входили спортивні ігри, що сприяють формуванню та розвитку командної взаємодії та привчають юних гравців діяти спільно, ставлячи інтереси команди вище за особисті. До другої групи включалися спортивні ігри, спрямовані на розвиток базових рухових (технічних) навичок з м'ячем, що формують так звану базу рухів. Третя група охоплювала ігри з використанням техніко-тактичних прийомів, які проводилися як за спрощеними, так і за ускладненими правилами.

Особлива увага приділялася теоретичній підготовці: юні гравці аналізували власні помилки та помилки товаришів по команді, навчалися правильно відчувати своє місце (амплуа) на спортивному майданчику та прогнозувати застосування можливих ігрових комбінацій. Такий підхід дозволяв не лише вдосконалювати техніку юних гравців, а й розвивати ігрове мислення, здатність приймати самостійні і обґрунтовані рішення у грі.

Після трьох місяців навчання техніко-тактичних прийомів у баскетболі, в результаті формування та розвитку відповідних умінь, проведений аналіз показав статистично достовірні відмінності між контрольної (КГ) та експериментальною групами (ЕГ) за результатами експериментальних тестування знань теорії та технічних елементів гри. Згідно з поданою таблицею результатів, були виявлені значущі відмінності у володінні технічними прийомами: таких як, ведення м'яча ($t = 2,46, p < 0,01$) та передача м'яча ($t = 3,12,$

$p < 0,01$), зауважимо кращі показники демонстрували юні спортсмени експериментальної групи (ЕГ) (див. табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Результати тестування з теорії баскетболу і навченості технічних елементів баскетболу після експерименту

Теоретичні знання	(ЕГ)	(КГ)	(t)
Знання історії баскетболу	$7,16 \pm 0,35$	$6,50 \pm 0,22$	1,61
В ведення м'яча	$5,20 \pm 0,25$	$4,25 \pm 0,27$	2,56
Передача м'яча двома руками з відскоку	$6,12 \pm 0,36$	$4,71 \pm 0,40$	3,12
Кидок м'яча в кошик двома руками від грудей	$6,10 \pm 0,40$	$5,06 \pm 0,33$	2,00

Аналіз результатів тестування за рівнем освоєння техніко-тактичних дій, таких як «відкриття» гравця для отримання м'яча, взаємодія «передай і виходь», а також спільна робота двох гравців із передачами, ловом і веденням м'яча, показав, що перевага експериментальної групи (ЕГ) становила 55% (табл. 3.6). Тренери відзначають, що після запровадження методики юні баскетболісти значно рідше виконували порушення правил, зайві пробіжки та подвійне ведення м'яча і старалися своєчасно здійснювати передачі один одному, що свідчить про підвищення ефективності командної взаємодії та технічної підготовки.

Наприкінці експерименту нами було зафіксовано помітне покращення результатів естафет з технічними елементами баскетболу у юних спортсменів експериментальної групи(ЕГ). Це свідчить про ефективність застосованої методики, спрямованої на формування техніко-тактичних умінь. Поступове вдосконалення техніки володіння м'ячем, точності передач і кидків, а також швидкості прийняття рішень під час виконання вправ позитивно позначилося на загальному рівні підготовленості учасників.

Упродовж експериментального періоду для підвищення зацікавленості гравців та розширення їхнього ігрового кола організовувалися поїздки на перегляд матчів професійних баскетбольних команд. Безпосереднє спостереження за грою досвідчених спортсменів сприяло кращому розумінню тактичних дій на майданчику, структури гри та взаємодії між партнерами по команді.

Після кожного перегляду проводилися обговорення побачених поєдинків, під час яких юні спортсмени з експериментальної (ЕГ) та контрольної групи (КГ) аналізували дії гравців, відзначали вдалі комбінації та намагалися виявити допущені помилки. Така рефлексивна діяльність розвивала у школярів аналітичне мислення, уміння оцінювати ігрові ситуації та робити власні висновки, що у підсумку сприяло формуванню свідомого ставлення до тренувального процесу й підвищенню загальної якості техніко-тактичної підготовки.

Таблиця 3.6

Результати вправ (ЕГ) та (КГ) з технічними елементами баскетболу наприкінці експерименту

Назва вправи [□]	(ЕГ) [□]	(КГ) [□]	(t) [□]
Біг з м'ячем у руках у колонах за 1 хв (кількість втрат) [□]	5,18 ± 0,48 [□]	7,22 ± 0,35 [□]	3,45 [□]
Передача м'яча двома руками в русі у колонах за 1 хв (кількість втрат) [□]	9,03 ± 0,56 [□]	10,2 ± 0,67 [□]	1,34 [□]
Ведення м'яча по прямій з обведенням предмета за 1 хв (кількість втрат) [□]	7,10 ± 0,24 [□]	8,31 ± 0,36 [□]	2,80 [□]
Кидок м'яча двома руками перед щитом за 1 хв, % влучань [□]	53,9 ± 0,62 [□]	48,6 ± 0,74 [□]	5,52 [□]
Кидок м'яча після ведення за 1 хв [□]	15,2 ± 0,50 [□]	18,3 ± 0,40 [□]	4,84 [□]

Рівень сформованості аналітичних умінь спортсменів, пов'язаних із технічною підготовкою в баскетболі, виявився значно вищим у учасників експериментальної групи (ЕГ), ніж у представників контрольної (КГ). Це свідчить про те, що розроблена методика тренувань сприяла більш ефективному розвитку вміння аналізувати власні дії та дії партнерів під час виконання технічних елементів.

Результати естафет із технічними прийомами баскетболу, а також час їх виконання показали, що баскетболісти з (ЕГ) виконували завдання швидше та з більшою точністю. Це пояснюється тим, що вони мали глибше теоретичне розуміння техніки рухів, знали послідовність і ключові моменти виконання кожного елемента, а також вміли самостійно виявляти та виправляти помилки як власні, так і товаришів по команді.

Аналіз динаміки результатів свідчить, що показники виконання п'яти естафет у хлопчиків експериментальної групи (ЕГ) зросли в середньому на 20 % порівняно з контрольною групою (КГ). Це підтверджує ефективність цілеспрямованого формування аналітичних і техніко-тактичних умінь у процесі навчання баскетболу. Статистичний аналіз результатів засвідчив достовірність виявлених відмінностей між групами ($t = 3,55$; див. табл. 3.6), що свідчить про значущість отриманих змін.

Отже, впровадження методики, яка поєднує практичне відпрацювання технічних прийомів із теоретичним аналізом дій, спостереженням за іграми та колективним обговоренням результатів, позитивно вплинуло на формування аналітичних навичок і підвищило рівень технічної підготовленості юних баскетболістів.

Порівняльний аналіз отриманих результатів показав, що під час виконання естафет кількість технічних помилок і втрат м'яча у гравців експериментальної групи (ЕГ) була значно меншою, ніж у представників контрольної групи (КГ). Це свідчить про більш високий рівень сформованості техніко-тактичних умінь та кращу координацію рухів у юних баскетболістів, які займалися за удосконаленою методикою.

Статистично достовірні відмінності зафіксовано в низці естафет. Зокрема, у вправі «біг із м'ячем у руках у колонах» показник достовірності становив t дорівнює 3,45; у вправі «ведення м'яча по прямій з обведенням предмета» $t = 2,80$; у тесті «кидок м'яча після ведення за 1 хвилину» $t = 4,84$. Ці результати свідчать про помітне покращення як технічної майстерності, так і швидкісно-координаційних якостей у юних спортсменів експериментальної групи (ЕГ).

Крім того, спостерігалось достовірне зростання показника результативності кидків: відсоток влучань у баскетболістів (ЕГ) підвищився на 5,52% порівняно з контрольної групою (КГ). Це підтверджує, що систематичне поєднання технічних вправ із аналітичним розбором помилок і практичним їх виправленням позитивно впливає на ефективність ігрових дій та стабільність виконання технічних елементів.

Після тестування із рухливої гри «25 передач» було встановлено, що учасники експериментальної групи (ЕГ) помітно вдосконалили техніку виконання передач м'яча як на місці, так і в русі. Баскетболісти демонстрували вміння правильно обирати позицію на майданчику, своєчасно переміщуватися та ефективно взаємодіяти з партнерами. Це свідчить про формування у них не лише технічних, а й тактичних навичок ведення гри.

Під час гри спостерігалось також зростання рівня ігрового мислення: учасники ЕГ вчилися передбачати дії суперників і самостійно моделювали можливі варіанти розвитку комбінацій. Наприкінці експерименту відзначено суттєве покращення не лише у швидкості виконання передач, а й у загальній якості гри-кількість зупинок і порушень правил у хлопчиків експериментальної групи(ЕГ) зменшилася на 10% у порівнянні з контрольної (КГ).

Отримані результати мають статистично достовірний характер ($t = 2,70$; $p < 0,01$; див. табл. 3.7), що підтверджує ефективність запропонованої методики формування техніко-тактичних умінь. Таким чином, систематичне використання рухливих ігор у навчально-тренувальному процесі позитивно вплинуло на координацію, командну взаємодію та швидкість прийняття рішень у юних баскетболістів.

Таблиця 3.7

Результати (ЕГ) та (КГ) рухливої гри «25 передач» в кінці експерименту			
вправа	(ЕГ)	(КГ)	t
«25 передач»	12,5 ± 0,42	13,9 ± 0,36	2,70

*Примітка: * – зафіксовано статистично значимі відмінності на рівні $p < 0,01$.*

Результати змагальної діяльності підтвердили, що опанування техніко-тактичних дій є ключовим чинником підвищення ефективності гри. Саме вдосконалення вмінь застосовувати різноманітні ігрові комбінації, приймати нестандартні рішення та вільно конструювати тактичні дії у змагальних ситуаціях забезпечило якісніші показники виконання. Статистичний аналіз засвідчив наявність суттєвих відмінностей між показниками груп, що підтверджується значенням $t = 8,7$ (табл. 3.8).

Оцінюючи підсумки зіграних матчів з мінібаскетболу, можна зазначити, що рівень результативності експериментальної групи суттєво перевищував показники контрольної. Загальна різниця становила 42%, що демонструє виражений позитивний вплив застосованої методики на підвищення ефективності ігрової діяльності.

Таблиця 3.8

Результати тестування (ЕГ) та (КГ) техніко-тактичної підготовленості в грі міні-баскетбол на прикінці експерименту

Кількість помилок	ЕГ	КГ	t
З техніко-тактичної підготовки	6,00 ± 0,34	7,00 ± 0,39	1,93
Кількість набраних очок	26,0 ± 1,17	22,0 ± 1,15	2,06

*Примітка: * – зафіксовано статистично значимі відмінності на рівні $p < 0,01$.*

Рівень помилок, що виникали під час взаємодії юних баскетболістів у ході тренувальних ігор, засвідчив позитивну динаміку в обох досліджуваних групах. Учасники контрольної групи в середньому припускалися семи помилок, тоді як представники експериментальної групи – шести. Відповідно, темп покращення

результатів в експериментальній групі становив 25%, що підтверджує доцільність застосованої методики організації техніко-тактичної підготовки.

Систематичне формування вмінь прогнозувати результат майбутніх ігрових дій, а також поетапне опанування окремих техніко-тактичних компонентів на навчально-тренувальних заняттях сприяють більш усвідомленому й глибокому засвоєнню навчального матеріалу. Узгодженість цих процесів забезпечує підвищення якості оволодіння програмними вимогами та формування стійких тактико-ігрових навичок у молодших баскетболістів.

Дані, отримані внаслідок аналізу відносного приросту показників техніко-тактичної підготовленості хлопчиків 10-11 років наприкінці педагогічного експерименту, підтверджують позитивний вплив запропонованої методики на інтегральні показники ігрової діяльності (табл. 3.9). Незважаючи на загальне зростання результатів у двох групах, найсуттєвіші зміни зафіксовано саме в експериментальній групі. Зокрема, встановлено: підвищення результативності за кількістю набраних очок на 41,0%; зростання рівня теоретичної підготовленості на 30,8%; покращення результатів у п'яти естафетах на 19,3%; підвищення ефективності у рухливій грі на 16,5%; зниження кількості допущених помилок у міні-баскетболі на 15,2%. Сукупність цих змін підтверджує ефективність педагогічних умов, реалізованих у процесі підготовки експериментальної групи, та їх доцільність для використання у практиці тренувальної роботи з баскетболістами молодшої вікової категорії.

Таблиця 3.9

Показники динаміки техніко-тактичних умінь баскетболістів 10-11 років обох груп, обчислені як відсоткове збільшення щодо вихідного рівня

Показники	Поч/кін	ЕГ		КГ	
		Поч	Кін	Поч	Кін
Теоретичні знання	Поч	18,8	30,8	16,2	26,5
	Кін	24,6		20,5	
Результат Бестафет	Поч	56,6	19,3	60,1	9,82
	Кін	45,7		54,2	

«25 передач»	Поч	14,9	16,5	15,3	9,15
	Кін	12,5		13,9	
Кількість помилок під час гри в міні-баскетбол	Поч	8,00	15,2	7,53	7,1
	Кін	6,00		7,00	
Кількість набраних очок	Поч	18,3	41,1	20,0	10,0
	Кін	26,0		22,0	

Аналіз відносного приросту показників техніко-тактичної підготовленості баскетболістів 10-11 років засвідчив різноспрямовану динаміку у контрольній та експериментальній групах. Зокрема, у сфері теоретичних знань спостерігалось помірне зростання в КГ та суттєвіший прогрес в ЕГ, що вказує на ефективність застосованої методики навчання. Подібна тенденція простежувалася і в результатах п'яти естафет, де приріст у спортсменів експериментальної групи був майже вдвічі вищим. У вправі «Хто швидше виконає 25 передач» учасники ЕГ також демонстрували більш значне скорочення часу виконання, що свідчить про покращення швидкісно-технічних умінь. Показники кількості помилок у міні-баскетболі засвідчили зменшення їх числа в обох групах, проте інтенсивність позитивних змін знову була більш вираженою в ЕГ. Найпомітніші відмінності зафіксовано у результативності за кількістю набраних очок, де приріст в експериментальній групі у кілька разів перевищив показники контрольної. Загалом представлені дані (рис. 3.4) свідчать, що темпи розвитку техніко-тактичних дій юних баскетболістів були значно вищими саме в експериментальній групі, що підтверджує ефективність запропонованої тренувальної програми.

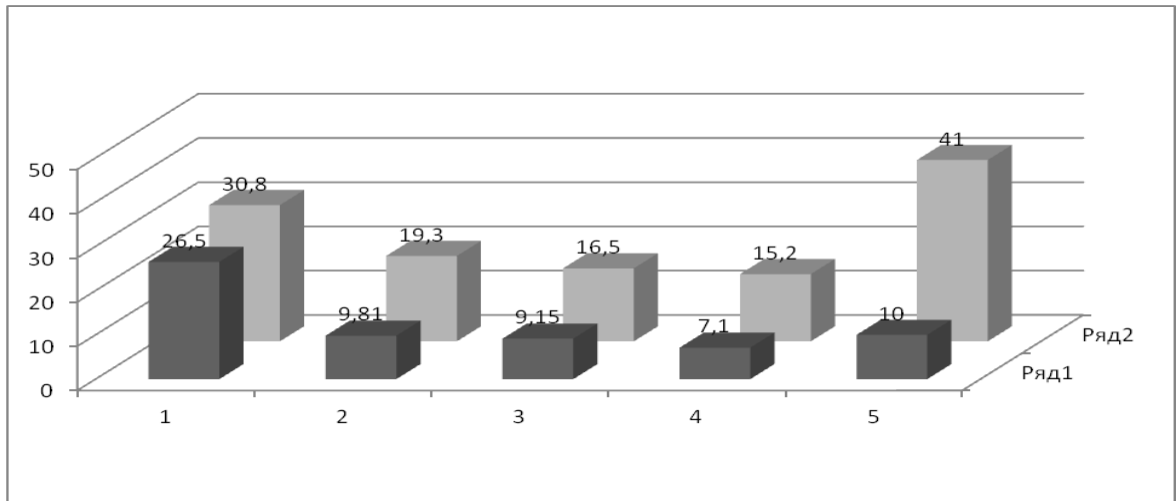

Рис. 3.4. Динаміка розвитку техніко-тактичних дій баскетболістів 10-11 років у контрольній і експериментальній групах (%).

Примітки: 1 - рівень теоретичних знань; 2 - результати виконання п'яти естафет; 3 - час виконання вправи «25 передач»; 4 - кількість помилок під час гри в міні-баскетбол; 5 - кількість набраних очок.

У контрольній групі також спостерігалось покращення результатів, однак приріст був менш вираженим у порівнянні з експериментальною групою. Аналіз динаміки темпів приросту техніко-тактичних дій демонструє стійку тенденцію до зростання, особливо помітну у спортсменів експериментальної групи. Від початкового етапу експерименту фіксується поступове і рівномірне підвищення темпів розвитку техніко-тактичних навичок, яке в кінцевому підсумку суттєво перевищує вихідні показники.

Ці результати свідчать про високу ефективність використаних ігрових вправ та методичних прийомів, спрямованих на формування у юних баскетболістів умінь застосовувати технічні прийоми для вирішення тактичних завдань у змагально-ігрових умовах. Проведений педагогічний експеримент дозволив обґрунтувати доцільність розробленої методики для дітей 10-11 років, адже саме в цьому віці відбувається закладання фундаментальних знань і практичних навичок виконання базових технічних прийомів та тактичних дій.

ВИСНОВКИ

1. Початкове тестування техніко-тактичної підготовки юних баскетболістів показало, що результати експериментальної та контрольної груп були майже однаковими і не відрізнялися статистично значущо. Це свідчить про порівнянність груп на стартовому етапі експерименту. На основі аналізу наукової літератури та практичного досвіду тренерів була розроблена методика навчання техніко-тактичним діям для хлопчиків експериментальної групи. Вона включала спеціальні ігрові вправи та рухливі ігри, класифіковані на три основні категорії: ігри, спрямовані на формування командних взаємодій; ігри, що розвивають базові рухи з м'ячем; ігри з використанням техніко-тактичних прийомів за спрощеними та ускладненими правилами. Значна увага приділялася теоретичній підготовці, під час якої учасники аналізували власні помилки та помилки партнерів, моделювали розташування на майданчику та відпрацьовували можливі ігрові комбінації.

2. Порівняльний аналіз результатів експерименту виявив тенденцію до поліпшення показників у гравців експериментальної групи (ЕГ) у всіх тестових завданнях у порівнянні з контрольною групою (КГ). Використання розробленої методики сприяло підвищенню рівня техніко-тактичної підготовки юних баскетболістів: підвищенню умінь застосовувати технічні прийоми у різних ігрових поєднаннях та ефективному вирішенню тактичних завдань. Це підтверджується результатами педагогічного експерименту: виконання п'яти естафет у ЕГ було на 8,7хв швидше, гра «25 передач» пройшла на 1,4хв швидше, теоретичні та практичні знання техніко-тактичних дій були кращими на 4,1 балів, а кількість помилок у міні-баскетболі зменшилася, при цьому загальна результативність, виражена в набраних очках, зросла на 40%.

3. Загалом результати дослідження свідчать про високу ефективність розробленої методики навчання для дітей 10-11 років, адже вона дозволяє формувати стійкі техніко-тактичні навички та забезпечує основу для подальшого розвитку ігрової майстерності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ал-Фартусі М. А. Техніко-тактична підготовка кваліфікованих баскетболістів з урахуванням функціонального забезпечення ігрової діяльності : автореф. Дис. канд. наук з фізичного виховання та спорту : 24.00.01. Київ, 2016. 22 с.
2. Базильчук В. О., Ребрина А. А., Чопик Т. В., Квасниця О. М., Гнатчук Я. І. Спортивні ігри та методика їх викладання : навч. посіб. / Хмельницький нац. ун-т. Хмельницький, 2025. 236 с.
3. Бойко Д. В. Удосконалення фізичного виховання зі спортивною спрямованістю студентів вищих навчальних закладів : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.02. Львів : Львівський державний університет фізичної культури, 2013. 20 с.
4. Бондар Ю. В. Педагогічні умови формування творчих умінь в учнів початкової школи // Педагогіка. 2024. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua>
5. Брунер Дж. Процеси навчання та пізнання. Нью-Йорк, 1977. 256 с.
6. Гейтенко В., Пристинський В., Пристинська Т. Безпечний розвиток координаційних здібностей 11-річних баскетболістів засобами аеробіки // Health, Physical Education and Sport. 2024. № 3(12). С. 89–96.
7. Гончарова Н. М., Крайнік Я. С., Прокопенко А. О., Родіоненко М. В. Сучасні напрями збереження здоров'я дітей молодшого шкільного віку. Київ : Молодь та олімпійський рух, 2017. С. 247–248.
8. Гуцуляк Н., Дмитрів Р., Соверда І. Теоретико-методичні аспекти розвитку координаційних здібностей дітей молодшого шкільного віку // Наукові журнали НУФВСУ. Київ, 2022.
9. Долженко Л. П., Коломійчук А. О. Рухова активність у режимі шкільного дня дітей молодшого шкільного віку // Вінниця : ВДПУ, 2021. С. 44–48.
10. Зайцева І. О. Педагогічні стимули в навчально-виховному процесі // Психолого-педагогічні дослідження. 2019. № 2. С. 33–42.

11. Зайцева І. О. Самоосвітня діяльність школярів як фактор розвитку особистості // Психолого-педагогічні дослідження. 2019. № 2. С. 45–53.
12. Іваненко О. С. Розвиток мотивації та пізнавальної активності школярів у процесі навчання // Науковий вісник освіти. 2022. № 1. С. 88–96.
13. Іваній І. В., Великанов О. О. Теоретичні засади розвитку рухових якостей дітей молодшого шкільного віку на уроках фізичної культури // Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 1. С. 37–41.
14. Іващенко В. П., Безкопильний О. П. Теорія і методика фізичного виховання. Ч. 1 : підручник. Черкаси : Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, 2005. 320 с.
15. Іващенко В. П., Безкопильний О. П. Теорія і методика фізичного виховання. Ч. 2 : підручник. Черкаси : Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, 2006. 336 с.
16. Івченко О., Мітова О., Полякова А., Рачок М. Контроль засвоєння програмного матеріалу ДЮСШ та аналіз помилок під час змагальної діяльності баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки // Спортивні ігри. 2025. № 2. С. 17-20.
17. Ігнатенко С. О. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2007. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua>
18. Коваленко Н. В. Педагогічна майстерність тренера у спортивній підготовці дітей : монографія. Київ : Освіта, 2019. 216 с.
19. Ковальчук Л. В. Активізація навчальної діяльності учнів через самоосвітні практики // Педагогіка та психологія. 2021. № 5. С. 101–110.
20. Ковальчук Л. В. Формування пізнавального інтересу школярів у спортивному навчанні // Педагогіка та психологія. 2021. № 5. С. 92–101.
21. Колоскова Н. О. Баскетбол з методикою викладання : навчально-методичні матеріали. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016. 152 с.

22. Колоша М. Ю. Формування умінь і навичок здорового способу життя молодших школярів у процесі фізкультурно-оздоровчих занять. Суми : Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2020. URL: <https://repository.sspu.edu.ua>
23. Комоцька О., Сушко Р. Сучасні підходи до техніко-тактичної підготовки юних баскетболісток // Physical culture, sports and health of the nation. 2023. Т. 15, № 34. С. 239–252.
24. Корягін В., Гребінка Г. Зміст і структура змагальної діяльності юних баскетболістів 13–14 років // Theory and Methods of Physical Education. 2023. Т. 23, № 4. С. 45–52.
25. Котляревська О. І. Фізична культура та спорт у школі: теорія і методика розвитку рухових здібностей. Київ : Ліра-К, 2018. 256 с.
26. Круцевич Т. Ю., Пангелова Н. Є., Кривчикова О. Д. Теорія і методика фізичного виховання : підручник : у 2 т. Київ : Олімпійська література, 2018.
27. Литвиненко Т. І. Розвиток самостійності у дітей молодшого шкільного віку у навчально-тренувальному процесі // Фізична культура і спорт: наука і практика. 2020. № 2. С. 45–52.
28. Маланчук Г., Римар О. Теорія і методика фізичної культури: дидактичне забезпечення самостійної роботи (IV курс, педагогічна освіта). Львів : ЛДУФК, 2019. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua>
29. Маленюк Т. Формування рухових здібностей у дітей шкільного віку // Молода спортивна наука України. Львів : ЛДУФК, 2002. Вип. 6, т. 1. С. 303–305.
30. Москаленко Н. В. Психолого-педагогічні умови розвитку мотивації до занять спортом у дітей молодшого шкільного віку // Фізичне виховання і спорт. 2021. № 2 (14). С. 33–38.
31. Мусієнко А. В., Несен О. О., Цимбалюк Ж. О. Аналіз показників техніко-тактичних взаємодій у баскетболі 3×3 // Спортивні ігри. 2023. № 2. С. 41–51.

32. Павлюк О., Чопик Т. В., Базильчук С. Медико-педагогічний контроль фізіологічних показників при заняттях різними видами рухової активності // *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2025. № 2. С. 308–315. DOI:10.31891/pcs.2025.2.40.
33. Петренко І. С. Самоосвіта дітей як чинник підвищення ефективності навчально-тренувального процесу // *Молодь і спорт*. 2018. № 4. С. 23–31.
34. Петрова Н. М. Мотивація учнів до пізнавальної діяльності // *Освітній процес у школі*. 2020. Т. 12, № 3. С. 59–66.
35. Платонов В. Н. Система підготовки спортсменів у олімпійському спорті. Київ : Олімпійська література, 2004. 808 с.
36. Проценко А. А., Доменюк І. І. Особливості розвитку швидкісних здібностей у дітей молодшого шкільного віку // *Дніпро : ДДУВС*, 2023. С. 224–226.
37. Решетілова В. Особливості формування взаємозв'язку пізнавальних процесів і рухових функцій дітей молодшого шкільного віку // *Молода спортивна наука України*. Львів, 2003. Вип. 7, т. 2. С. 51–54.
38. Серіков В. В. Психологія навчання та саморозвитку учнів : навч. посібник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2018. 256 с.
39. Смирнова О. В. Методи формування педагогічних умінь у молодших спортсменів // *Теорія і практика фізичного виховання*. 2021. Т. 9, № 3. С. 88–97.
40. Смірнов П. В., Лещенко М. С. Педагогічні основи спортивної підготовки дітей молодшого шкільного віку. Харків : Фізкультура і спорт, 2020. 210 с.
41. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1976. 384 с.
42. Удосконалення техніко-тактичної майстерності у студентів-баскетболістів // *Перспективи, проблеми та наявні здобутки розвитку фізичної культури і спорту в Україні : матеріали III Всеукраїнської інтернет-конференції «COLOR OF SCIENCE»* (Вінниця, 30 січня 2020 р.). Вінниця, 2020. С. 77–81.

43. Фролова Л. С., Петренко Ю. О. та ін. Технічна підготовленість юних баскетболістів із різним профілем функціональної асиметрії // *Sport Pedagogy*. 2019. URL: <https://sportpedagogy.org.ua>
44. Чопик Т. В. Психологічна підготовка фахівців галузі фізичного виховання і спорту: теоретичні аспекти та практичне значення // *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2025. № 2. С. 72–78. DOI:10.31891/pcs.2025.2.10.
45. Чопик Т. В., Литвинов І., Дякун М., Чопик А. Психологічні аспекти підготовки баскетболістів: теоретичний аналіз та практичні орієнтири // *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2025. № 3. С. 91–99. DOI:10.31891/pcs.2025.3.11.
46. Чопик Т. В., Рудніченко М. Аналіз й узагальнення психологічної підготовки спортсменів // *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2022. № 2. С. 75–80.
47. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2018. 312 с.
48. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 1 : навч. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. 272 с.
49. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 2 : навч. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. 304 с.
50. Шутько В. В. Теоретичні основи фізичного виховання : навч.-метод. посібник для студентів спеціальності «Середня освіта (фізична культура)». Кривий Ріг, 2018. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua>
51. Яворська Т. Динаміка показників технічної та тактичної підготовленості баскетболістів у тренувальному процесі (11–13 років) // *Young Sport Science of Ukraine*. 2023. Т. 27. С. 122–130.
52. Bailey R., Collins D. The standard model of talent development and its implications for young athletes // *Journal of Sports Sciences*. 2013. Vol. 31, No. 6. P. 587–598.

53. González-Espinosa S., García-Rubio J., Feu S., Ibáñez S. J. Learning basketball using direct instruction and tactical game approach methodologies // *Children*. 2021. Vol. 8, No. 5. Art. 342. DOI: 10.3390/children8050342.
54. Ortega-Toro E., Birrento-Aguilar R. A., Giménez-Egido J. M., Alarcón-López F., Torres-Luque G. Scaling equipment effect on technical–tactical actions in U-13 basketball players: a maturity study // *Applied Sciences*. 2024. Vol. 14, No. 5. Art. 2193. DOI: 10.3390/app14052193.
55. Sucipto G., Gumilar A., Lestari A. P., Hambali B. A comparison of tactic and technical approaches to student basketball skills // *Kinestetik : Jurnal Ilmiah Pendidikan Jasmani*. 2023. Vol. 7, No. 2. P. 412–420. DOI: 10.33369/jk.v7i2.27490.
56. Chopyk T. Classification of theoretical and methodological foundations of training future coaches // *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*.
57. Côté J., Baker J., Abernethy B. Practice and play in the development of sport expertise. London : Routledge, 2007. 184 p.
58. González-Espinosa S., García-Rubio J., Feu S., Ibáñez S. J. Learning basketball using direct instruction and tactical game approach methodologies // *Children*. 2021. Vol. 8, No. 5. Art. 342. DOI: 10.3390/children8050342.
59. Nur L., Abdul Malik A. Basketball skill achievements: comparison between technical approach and tactical approach based on physical fitness level // *Jurnal Pendidikan Jasmani dan Olahraga*. 2023. URL: <https://ejournal.upi.edu>
60. Piek J. P., Carlson J. S., Gasson N. Developmental coordination disorder and motor control in children // *Developmental Medicine & Child Neurology*. 2007. Vol. 49, No. 8. P. 563–569.

